

Vlaams
Parlement

stuk **972** (2010-2011) – Nr. 1
ingediend op 17 februari 2011 (2010-2011)

Gedachtewisseling

over het Landbouwrapport 2010

Verslag

namens de Commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid
uitgebracht door de heer Karlos Callens

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Jos De Meyer.

Vaste leden:

de heren Lode Ceysens, Jos De Meyer, mevrouw Tinne Rombouts, de heer Jan Verfaillie;
mevrouw Agnes Bruyninckx-Vandenhoudt, de heer Stefaan Sintobin, mevrouw Linda Vissers;
de heer Karlos Callens, mevrouw Lydia Peeters;
de heer John Crombez, mevrouw Els Robeyns;
de heer Mark Demesmaecker, mevrouw Tine Eerlingen;
mevrouw Patricia De Waele;
de heer Dirk Peeters.

Plaatsvervangers:

de heren Robrecht Bothuyne, Jan Durnez, Marc Van de Vijver, Johan Verstreken;
de heren Pieter Huybrechts, Chris Janssens, mevrouw Marleen Van den Eynde;
de heren Bart Tommelein, Marc Vanden Bussche;
de heren Marcel Logist, Bart Martens;
de heren Matthias Diependaele, Jan Peumans;
de heer Ivan Sabbe;
de heer Hermes Sanctorum.

INHOUD

I. Toelichting door de heer Dirk Van Gijseghem.....	4
1. Inleiding	4
2. Structurele en economische kenmerken van de land- en tuinbouw	4
3. Agrobusinesscomplex	6
4. Landbouw en zijn natuurlijke omgeving.....	7
5. Sociale aspecten.....	8
6. Internationale ontwikkelingen.....	9
7. Vlaams landbouwbeleid	10
8. Visserij.....	11
II. Bespreking	12
1. Algemene beschouwingen.....	12
2. Boeren op een Kruispunt.....	12
3. Tewerkstelling.....	13
4. Computergebruik	13
5. Oppervlakte cultuurgrond	13
6. Agrobusinesscomplex	14
7. Broeikasgasemissies.....	14
8. Rechtstreekse steun	15
Gebruikte afkortingen	16
Bijlage: PowerPointpresentatie van het Departement Landbouw en Visserij	17

Op 9 februari 2011 besprak de Commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid het Landbouwrapport 2010 (LARA) met de heer Dirk Van Gijsegheem, afdelingshoofd van de afdeling Monitoring en Studie van het Departement Landbouw en Visserij.

I. TOELICHTING DOOR DE HEER DIRK VAN GIJSEGHEM

1. Inleiding

Binnen het Departement Landbouw en Visserij is het voorbije jaar hard gewerkt aan het LARA, licht de heer *Dirk Van Gijsegheem* toe. Op 15 januari 2011 kreeg minister-president Kris Peeters het eerste exemplaar plechtig overhandigd op de tweejaarlijkse landbouwbeurs Agriflanders in Gent.

Zoals milieu en natuur hun MIRA en NARA hebben, zo heeft landbouw zijn LARA. Het is een decretaal vastgelegd, tweejaarlijks rapport, dat aan zijn derde editie toe is. Het rapport brengt de landbouw, de visserij en de agrovoedingsindustrie zo accuraat mogelijk in kaart op basis van de laatst beschikbare cijfers van dataleveranciers van zowel binnen als buiten het beleidsdomein.

Het is een product van de samenwerking tussen personen en entiteiten en van de bundeling van kennis en expertise. Conform het SALV-decreet maakte het Departement Landbouw en Visserij het rapport op in samenwerking met een stuurgroep. Daarin zetelen leden van de Strategische Adviesraad Landbouw en Visserij en andere experts die vanwege hun specifieke kennis gevraagd werden. Aan het rapport werkten een projectteam, een tiental auteurs en ruim veertig lectoren mee. Die brede samenwerking garandeert niet alleen een kwaliteitscontrole van de data en de informatie, maar staat ook borg voor het draagvlak van het rapport.

Het LARA 2010 bestaat uit twee boeken. Het eerste boek beschrijft de gehele Vlaamse landbouw en visserij vanuit twee perspectieven: een omgevingsperspectief en een duurzaamheidsperspectief. Met de omgeving wordt bedoeld: ontwikkelingen op internationaal vlak, het Europese landbouwbeleid en het ruimere agrobusinesscomplex. De duurzaamheid ligt op economisch, sociaal en milieukundig gebied. Het tweede boek beschrijft de verschillende afzonderlijke sectoren van de Vlaamse land- en tuinbouw en draagt daarom de ondertitel 'Sectoren'.

2. Structurele en economische kenmerken van de land- en tuinbouw

2.1. Eindproductiewaarde

Hoeveel bedraagt de productiewaarde van de Vlaamse land- en tuinbouw?

De eindproductiewaarde van de verkoopsactieve Vlaamse land- en tuinbouwsector werd in 2010 geraamd op 5,1 miljard euro. Dat is een forse stijging met 11 percent ten opzichte van 2009. De opwaartse tendens is merkbaar bij alle sectoren, maar is procentueel het grootst bij de akkerbouw. De voorbije vijf jaar schommelde de productiewaarde tussen 4,5 en 5 miljard euro. De topjaren waren 2007, 2008 en 2010, de slechte jaren waren 2005 en 2009.

2.1.1. Veeteelt

De veeteelt is in Vlaanderen de grootste subsector met 57 percent van de totale eindproductiewaarde. De globale waarde van de veeteeltproducten bedraagt 2,9 miljard euro. Dat is 7 percent meer dan in 2009, maar nog 3 percent lager dan in het topjaar 2008. Het voornaamste veeteeltproduct is varkensvlees, gevolgd door zuivelproducten en rundvlees.

De varkenshouderij heeft al een aantal moeilijke jaren achter de rug. Na juni 2010 is de toestand opnieuw aanzienlijk verergerd door een terugval van de biggen- en vleesvarkens-

prijs en een toename van de krachtvoerprijs. Dat leidt – vooral voor de vermeerdering en de gesloten bedrijven – tot een afname van het familiaal arbeidsinkomen, en is voor de vermeerdering en gesloten bedrijven momenteel zelfs negatief. Dat betekent niet alleen dat de eigen arbeid niet vergoed wordt, maar dat er met verlies gewerkt wordt.

2.1.2. Tuinbouw

De productiewaarde van de tuinbouwproducten wordt geschat op 1,6 miljard euro, 9 percent meer dan in 2009. De tuinbouw neemt daarmee 31 percent van de totale productiewaarde voor zijn rekening, groenten zijn goed voor bijna de helft van die productiewaarde. Daarna volgen sierteelt en fruit.

2.1.3. Akkerbouw

De akkerbouw is economisch gezien de kleinste sector met een aandeel van bijna 12 percent in de totale eindproductiewaarde. Het gaat om een bedrag van 600 miljoen euro. Dat is maar liefst 51 percent meer dan de zeer lage waarde van 2009. Aardappelen, granen en suikerbieten zijn de waardevolste akkerbouwproducten.

We kunnen dus gerust stellen dat de landbouwsector, met uitzondering van de varkenssector, zich in 2010 hersteld heeft van de crisis.

2.2. Aantal bedrijven en bedrijfsgrootte

Vlaanderen telde in 2009 voor het eerst minder dan 30.000 landbouwbedrijven: 29.394. In tien jaar tijd is het aantal bedrijven met ongeveer 30 percent gedaald. Dat is een afname van 3,6 percent per jaar. Tegelijk trad er een voortdurende schaalvergroting op. Ten opzichte van 1999 is de gemiddelde oppervlakte cultuurgrond met maar liefst 40 percent gestegen tot 21,1 hectare.

2.4. Specialisatie

86 percent van de landbouwbedrijven is gespecialiseerd in een bepaalde productierichting. Veeteelt is met 52 percent veruit de belangrijkste specialisatie, gevolgd door tuinbouw en akkerbouw, die elk 17 percent vertegenwoordigen. Binnen de veeteelt kiest ruim de helft van de bedrijven voor de specialisaties rundvlees of melk.

2.5. Veestapel

Vlaanderen telde in 2009 1,3 miljoen runderen, 5,9 miljoen varkens en 28 miljoen stuks pluimvee. Dat is telkens ongeveer een vijfde minder dan tien jaar geleden. Verschillende factoren spelen daarin een rol. Zo heeft de Vlaamse overheid de varkensstapel beleidsmatig constant gehouden uit milieuoverwegingen, terwijl de instelling van de melkquota en de toename van de melkgift per koe geleid hebben tot een afname van het aantal melkkoeien. De rentabiliteit van de subsectoren speelt natuurlijk ook mee.

2.6. Tewerkstelling

Niet alleen het aantal bedrijven en dieren is in tien jaar tijd continu gedaald in de land- en tuinbouw, maar ook de tewerkstelling. Dat blijkt uit de laatste cijfers van de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie. 58.635 personen zijn regelmatig tewerkgesteld in de land- en tuinbouw. Sinds 1999 is het aantal tewerkgestelde personen met gemiddeld bijna 3 percent per jaar afgenomen.

Omdat de landbouw heel wat niet-regelmatig tewerkgestelden telt, zoals seizoenarbeiders en loonwerkers, rekenen we dat cijfer om in voltijdse arbeidskrachten. De Vlaamse land- en tuinbouw stelt 44.950 voltijdse arbeidskrachten tewerk. 32 percent daarvan werkt in gespecialiseerde tuinbouwbedrijven, 19 percent in gemengde bedrijven en 13 percent in zuivelbedrijven.

2.7. Cultuurgrond

Al is de landbouw het afgelopen decennium minder belangrijk geworden als bron van tewerkstelling, toch blijft hij de hoeksteen van het platteland. 46 percent van de Vlaamse oppervlakte wordt nog altijd bewerkt door de land- en tuinbouw. De cultuurgrond beslaat 620.000 hectare. Dat is slechts 3 percent minder dan tien jaar geleden. Er zijn dus geen grote oppervlakten landbouwgrond verloren gegaan.

De voedergewassen nemen 60 percent van de oppervlakte voor hun rekening, wat wijst op het belang van de rundveehouderij in Vlaanderen.

2.8. Landbouwtypering

Het belang van de landbouwsector in Vlaanderen is regionaal gebonden. Een landbouwtyperingskaart geeft het resultaat weer van een classificatie van gemeenten met een gelijkwaardige landbouwactiviteit. De typische regio's zijn herkenbaar: fruit rond Sint-Truiden en groenten rond Sint-Katelijne-Waver, Roeselare en Hoogstraten. Sierteelt wordt beoefend rond Gent. De varkenshouderij is thuis in West-Vlaanderen, het Meetjesland, het Waasland en de Kempen. Melkvee is belangrijk in de Vlaamse Ardennen en het Pajottenland en in combinatie met veredeling in de Kempen. Rundvee komt vooral voor in de regio rond Brugge, het zuiden van West- en Oost-Vlaanderen en in combinatie met akkerbouw in Vlaams-Brabant en Zuid-Limburg.

De verklaring voor deze variatie ligt in de geschiedenis en in bodemfysische factoren. Veredelingsbedrijven hebben zich gevestigd in de onmiddellijke nabijheid van de mengvoederindustrie en de slachthuizen. De groente- en fruitteelt is geconcentreerd rond de veilingen en de afgeleide industrie. Akkerbouw vindt vooral op de rijke gronden plaats en veeteelt op armere gronden.

3. Agrobusinesscomplex

Naast de land- en tuinbouwsector spelen vooral de agrarische toelevering, de voedingsindustrie en de handel een belangrijke rol in het agrobusinesscomplex.

3.1. Actieve bedrijven in het ABC

Het Vlaamse agrobusinesscomplex telt 42.600 btw-plichtige bedrijven. 72 percent ervan zijn land- en tuinbouwbedrijven, 13 percent komt uit de voedingssector en 8 percent uit de groothandel in landbouwproducten. Twaalf jaar geleden waren er nog 58.000 bedrijven in het agrobusinesscomplex. Niet alleen het aantal landbouwbedrijven daalde sterk, maar ook de voedingssector en de aan het agrobusinesscomplex gerelateerde groothandel en handelsbemiddeling kenden een neerwaartse tendens.

3.2. Tewerkstelling ABC

Het Vlaamse agrobusinesscomplex stelde in 2008 volgens de statistieken van de RSZ 104.000 werknemers tewerk. Van de loontrekkenden, dus arbeiders en bedienden, in het agrobusinesscomplex werkt 64 percent in de voedingssector, 13 percent in de land- en tuinbouw en 8 percent in de groothandel en handelsbemiddeling.

3.3. Economisch belang ABC

In 2008 creëerden de Vlaamse ABC-bedrijven 51,7 miljard euro omzet. Dat is een stijging van ongeveer 20 percent ten opzichte van 2000. Met die omzetcijfers neemt het Vlaamse agrobusinesscomplex ongeveer 80 percent van de totale omzet van het agrobusinesscomplex in België voor zijn rekening. Ter vergelijking: twee derde van de Belgische bedrijven uit het agrobusinesscomplex is in Vlaanderen gevestigd. De voedingssector binnen het agrobusinesscomplex is verantwoordelijk voor de helft van de totale omzet van het Vlaamse agrobusinesscomplex.

De actoren binnen het Vlaamse agrobusinesscomplex – exclusief de zelfstandigen – creëerden in 2008 samen ongeveer 6,3 miljard euro toegevoegde waarde. Dat is ongeveer 5 percent van de totale toegevoegde waarde van niet-financiële instellingen in België. De voedingssector draagt 58 percent bij van de toegevoegde waarde van het agrobusinesscomplex. Net zoals bij de gecreëerde omzet is het duidelijk dat het steeds kleiner aantal bedrijven toch steeds meer toegevoegde waarde produceert.

3.4. Agrarische handel

De totale Belgische handel in landbouwproducten noteerde een positief handelssaldo in 2009. De uitvoer is goed voor 30 miljard euro, terwijl de invoer 27 miljard euro bedraagt. Zowel in- als uitvoer vertoont een daling ten opzichte van 2008. Ook het handelsoverschot is in 2009 met 4 percent gedaald tot 3,4 miljard euro. Het aandeel van de uitvoer van landbouwproducten in de totale Belgische export bedraagt 12 percent. Wat nog meer in het oog springt, is dat de agrarische sector ongeveer een kwart van het totale Belgische handelsoverschot vertegenwoordigt. België is natuurlijk ook een belangrijk doorvoerland, dus niet alles wat geproduceerd wordt, wordt ook uitgevoerd.

Uit de opsplitsing van de Belgische landbouwhandel in diverse onderdelen blijkt dat akkerbouwproducten goed zijn voor een derde van de in- en uitvoer. Maar een handelsoverschot realiseren we vooral bij dierlijke producten, zoals varkensvlees, en bij agro-industriële producten: landbouwmaterieel, meststoffen en bestrijdingsmiddelen. Bij de tuinbouwproducten valt de export van diepvriesgroenten op. Enkel bij de andere landbouw- en visserijproducten hebben we een handelstekort, omdat we massaal producten invoeren die hier niet of nauwelijks geproduceerd worden of waarvan het aanbod niet volstaat om de markt te bevoorraden: wijn, vis, schaal- en weekdieren.

De recentste FAO-cijfers geven aan dat België in 2008 de zesde grootste exporteur van agrovoedingsproducten ter wereld was: 3,9 percent van de uitgevoerde agrovoedingsproducten was afkomstig uit ons land. De VS, Nederland en Duitsland zijn de grootste agrovoedingsexporteurs ter wereld. België is, ook dankzij zijn havens, wereldwijd de grootste exporteur van diepvriesgroenten, sinaasappelsap, mout, sigaren en prei. Een tweede plaats is weggelegd voor chocolade, gebak, diepvriesaardappelen en verse melk.

4. Landbouw en zijn natuurlijke omgeving

Landbouw is een belangrijke ruimtegebruiker in Vlaanderen. Landbouwers ‘verbouwen’ het land en werken rechtstreeks met de grondstoffen en in het milieu. Tegelijk belast de landbouw zijn omgeving door het gebruik van productiefactoren.

4.1. Eco-efficiëntie van de landbouw

De landbouwsector produceert nu milieuvriendelijker dan in het jaar 2000. De eco-efficiëntie neemt toe, want het gebruik van pesticiden en nutriënten en de emissie van broeikasgassen en fijn stof vertonen een dalende trend. Enkel de gewaserosiegevoeligheid neemt toe. De schaalvergroting van de bedrijven en de sinds 2000 dalende veestapel hebben de daling van de emissie versterkt.

4.2. Water

De landbouw gebruikte in 2008 48 miljoen kubieke meter water. Dat is iets meer dan in 2007, maar minder dan in 2005 en 2006. Van dat water is 40 percent diep grondwater en iets meer dan een kwart hemelwater. Diep grondwater is van hoge kwaliteit en eigenlijk zou de landbouwsector daar iets minder gebruik van moeten maken. De glastuinbouw gebruikt het meeste water, maar vangt hemelwater op via de serres en stockeert het in bassins. Veel bedrijven doen al aan een of andere vorm van waterbesparing. Waterzuiveringstechnieken daarentegen zijn relatief complex en duur in aanschaf. Ook de opvolging en het onderhoud zijn pijnpunten.

4.2. *Energie*

Het totale energiegebruik van de landbouw bedroeg in 2008 26 petajoule (PJ). Dat is minder dan in 2007. De glastuinbouw is veruit de grootste energiegebruiker met een aandeel van 59 percent. De meeste energie gaat met andere woorden naar de verwarming van serres. Petroleum blijft de belangrijkste energiedrager, maar er is een duidelijke omschakeling naar aardgas. Energie uit warmtekrachtkoppeling is in opmars. Meer en meer installaties komen in beheer van de landbouwer zelf.

4.3. *Mestbalans*

De productie uit dierlijke mest bedroeg in 2008 156 miljoen kilogram stikstof en 28 miljoen kilogram fosfor. Het dierlijke mestaanbod is lager dan de afzetruimte voor dierlijke mest in Vlaanderen, waardoor de mestbalans in evenwicht is. Het kunstmestgebruik is in 2008 sterk achteruitgegaan door de verstrenging van de normen in 2007 via het MAP-III en de hoge meststofprijzen.

4.4. *Broeikasgasemissies*

In 2008 bedroeg de totale emissie van de broeikasgassen methaan, lachgas en koolzuurgas uit de landbouw 8385 kiloton CO₂-equivalenten. Dat is een daling met 18 percent tegenover 1990. Landbouw is de beste leerling van de klas wat betreft de vermindering van de uitstoot van broeikasgassen. De daling van de veestapel en ook het rationelere energiegebruik in de glastuinbouw hebben daartoe bijgedragen. De landbouw neemt wel nog een aandeel van 11 percent in de totale broeikasgasemissie in, want 56 percent van de N₂O-emissie en 76 percent van de CH₄-emissie komt uit de landbouw. Methaanuitstoot is vooral afkomstig van verteringsprocessen uit de veehouderij.

5. *Sociale aspecten*

5.1. *Leeftijd bedrijfsleiders*

De gemiddelde leeftijd van bedrijfsleiders van beroepslandbouwbedrijven is gestegen van 46 jaar in 1999 tot 49 jaar in 2009.

Slechts 2,3 percent van de bedrijven heeft een bedrijfsleider jonger dan 30. Het grootste percentage van de bedrijfsleiders – een kwart – is tussen 45 en 50 jaar. De middenklasse en de categorie 65 jaar en ouder nemen aan belang toe. De opvolging is vooral een probleem bij de kleinere bedrijven.

5.2. *Opleiding*

Het opleidingsniveau van de Vlaamse bedrijfsleiders is in de voorbije decennia gestaag gestegen. In 1959 had 95 percent van de bedrijfsleiders enkel praktische ervaring, in 2005 is dat minder dan 55 percent. Vooral kleine bedrijven worden vandaag nog geleid door bedrijfsleiders met enkel praktische ervaring. Hoe groter de bedrijven, hoe meer de bedrijfsleiders een hogere opleiding genoten hebben.

5.3. *Armoede*

Armoede is ook op het platteland een realiteit. Landbouwkrediet meldt dat het aantal landbouwers met liquiditeitsproblemen in 2009 fors is toegenomen in vergelijking met 2008. Het aantal landbouwers in nood dat aanklopt bij de vzw Boeren op een Kruispunt is sinds de oprichting in 2007 continu gestegen. In 2009 gaat het om 254 aanmeldingen, vooral uit West- en Oost-Vlaanderen.

5.4. *Computergebruik*

In 2009 gebruikte gemiddeld 52 percent van de Vlaamse land- en tuinbouwbedrijven een computer voor bedrijfsdoeleinden. Het zijn vooral jonge bedrijfsleiders die een pc gebruiken: 81 percent van de bedrijfsleiders jonger dan 35 jaar gebruikt een computer voor het bedrijf, tegenover slechts 13 percent van de bedrijfsleiders ouder dan 65 jaar.

5.5. *Verbreiding*

De Vlaamse landbouw staat open voor verbreding. De Vlaamse overheid stimuleert dat met subsidies aan groene zorg. Er waren in mei 2010 443 erkende zorgboerderijen en 883 zorgboerderijovereenkomsten afgesloten. De provincie West-Vlaanderen is daarin koploper.

6. Internationale ontwikkelingen

6.1. *Wereldbevolking*

Demografen verwachten dat de wereld in 2050 9,1 miljard bewoners zal tellen. De voedselproductie zal die stijgende trend volgen, maar het tempo zal regionaal sterk verschillen. Bovendien blijken de voedselpatronen in bepaalde regio's te veranderen. Zo neemt de consumptie van dierlijke producten aanzienlijk toe. Dat heeft voor gevolg dat de voedselproductie in 40 jaar tijd met naar schatting 70 percent zal moeten toenemen.

Tijdens een conferentie in het Europees Parlement bleek dat door efficiëntieverbeteringen en het verminderen van overschotten en verspilling in de agrovoedingssector al een groot deel van die stijging gerealiseerd kan worden.

6.2. *Klimaatverandering*

Het Intergovernmental Panel on Climate Change voorspelt een gemiddelde globale temperatuurstijging van 1,8 tot 4 graden Celsius tegen 2100. De gevolgen van de klimaatverandering op de leefbaarheid van onze planeet zijn nog niet exact kwantificeerbaar, maar vele sectoren, ook de landbouwsector, krijgen vandaag al de vraag om hun werkwijze aan te passen. Naast het verminderen van de klimaatimpact wacht de landbouwsector bij een opwarming van de aarde een even grote uitdaging op het vlak van aanpassing van soorten en technieken aan nieuwe klimatologische condities.

Een toekomstige uitputting van de fossiele brandstoffen en de niet-hernieuwbare grondstoffen kan een belemmering vormen voor de voedselproductie. De sterk gemechaniseerde landbouw, die ook voor meststoffen afhankelijk is van fossiele brandstoffen, zal wellicht naar duurzamere alternatieven moeten overschakelen.

6.3. *Wereldprijsindexen handelsgoederen*

De recente crisis heeft nog maar eens aangetoond dat de prijsschommelingen van voedingsproducten sterk gekoppeld zijn aan de prijzen voor fossiele brandstoffen en handelsgoederen. Voor de komende jaren gaan waarnemers ervan uit dat de voedselprijzen zich zullen stabiliseren op een lager niveau dan de piek van 2008, maar op een hoger niveau dan de periode daarvoor. De prijsvolatiliteit en de complexiteit in de prijsvorming op wereldvlak brengen een grote onzekerheid met zich mee voor de landbouwers, zowel in Europa als daarbuiten.

6.4. *Genetisch gemodificeerde gewassen*

Het belang van genetisch gemodificeerde gewassen stijgt van jaar tot jaar. In 2009 bereikte het areaal wereldwijd een oppervlakte van 134 miljoen hectare. De ggo's die vandaag op de markt zijn, zijn in de eerste plaats ontwikkeld met het oog op een voordeel voor de

landbouwer. De toekomstige ggo's, zowel in publiek als privaat onderzoek, mikken ook op verbeteringen in kwaliteit en voedingswaarde en op industriële toepassingen. Europa aarzelt sterk om mee te stappen in die ggo-ontwikkeling, wat zich vertaalt in een heel beperkte oppervlakte ggo's.

6.5. Wereldhandel

Hoewel de handel in landbouwproducten minder dan 9 percent uitmaakt van de wereldhandel, blijft die handel een erg belangrijk dossier voor de Wereldhandelsorganisatie. De landbouwsector zal in de toekomst geconfronteerd worden met een verdere liberalisering van de wereldhandel en globalisering van de voedselketens.

Binnen Europa gaat sinds geruime tijd bijzondere beleidsaandacht naar een landbouwproductie met respect voor het leefmilieu en naar een reeks andere aspecten. Voorbereidende groenboeken en witboeken effenen het pad voor concrete initiatieven.

De recent geïntroduceerde EU 2020-strategie en het komende meerjarige financiële kader creëren een context waarbinnen het gemeenschappelijk landbouwbeleid na 2013 zijn relevantie zal moeten aantonen en zal moeten opereren. Midden 2011 doet de Europese Commissie een eerste voorstel voor de jaarlijkse Europese uitgaven per beleidsgebied. Te verwachten valt dat de uitgaven voor het GLB zeker niet zullen toenemen, maar eerder zullen moeten dalen zodat budgettaire ruimte vrijkomt voor andere actuele uitdagingen zoals duurzame groei, klimaatverandering en zekerheid in energiebevoorrading.

7. Vlaams landbouwbeleid

Het landbouwbeleid in Vlaanderen wordt grotendeels bepaald door het gemeenschappelijk landbouwbeleid van de Europese Unie, dat twee pijlers omvat. De traditionele markt- en prijssteun en de rechtstreekse steun vormen de eerste pijler. Het plattelandsontwikkelingsbeleid vormt de tweede pijler.

7.1. Rechtstreekse steun

In 2009 hebben 23.500 landbouwers in Vlaanderen bijna 269 miljoen euro aan rechtstreekse steun ontvangen. Dat is gemiddeld 11.450 euro per bedrijf. De toeslagrechten nemen daar ruim 233 miljoen euro van in. De zoogkoeienpremie is goed voor 29,1 miljoen euro en de slachtpremie kalveren voor 5,7 miljoen euro.

De rechtstreekse steun is niet gelijk verdeeld. De 20 percent bedrijven met de meeste steun vertegenwoordigen 56 percent van de steun, terwijl de 20 percent bedrijven met de minste steun slechts 1,3 percent van de steun ontvangen.

Oudere bedrijfsleiders en dan vooral die van 65 jaar of ouder ontvangen ten opzichte van hun aandeel in de bedrijven een kleiner percentage van de rechtstreekse steun. Vennootschappen en jongere bedrijfsleiders vertegenwoordigen ten opzichte van het aandeel bedrijven een hoger percentage van de rechtstreekse steun.

7.2. Plattelandsontwikkelingsbeleid

Het Vlaams Programmadoocument voor Plattelandsontwikkeling 2007-2013 heeft eind 2009 van de EU een extra bedrag ontvangen van 29,5 miljoen euro. Daarmee komt het totale budget voor de volledige programmaperiode op 713,5 miljoen euro. Vlaanderen heeft ingezet op de prioriteiten hernieuwbare energie, klimaat, waterbeheer, biodiversiteit en herstructurering in de zuivelsector.

Investerings met een positieve bijdrage tot het milieu zijn in 2009 goed voor 26,6 miljoen euro of 46 percent van de door het Vlaams Landbouwinvesteringsfonds toegekende inves-

teringssteun. Het grootste deel ervan gaat naar wkk-installaties, fotovoltaïsche zonnecellen en zonneboilers en ammoniakemissiearme varkensstallen.

Het totale areaal aan agromilieumaatregelen waarvoor nog altijd nieuwe contracten afgesloten kunnen worden, is echter verder gestegen met 2680 hectare. De beheerovereenkomst water is daarbij het meest populair. Het totale areaal agromilieumaatregelen is in 2009 sterk gedaald ten opzichte van 2008 door de stopzetting van de agromilieumaatregel ‘groenbedekking’, die nu deel uitmaakt van de goede landbouwpraktijk.

7.3. *Verdeling steun over bedrijfstype*

De rechtstreekse steun had in 2008 gemiddeld een aandeel van 5 percent van de opbrengst en 25 percent van het bedrijfsinkomen in de land- en tuinbouw. Voor plattelandsonwikkelingssteun is dat gemiddeld 2 percent van de opbrengst en 9 percent van het bedrijfsinkomen.

De melkveehouderij heeft met 27 percent het grootste aandeel in de rechtstreekse steun, gevolgd door vleesvee met 18 percent en gemengd rundvee met 11 percent. De tuinbouw ontvangt slechts 1 percent van de rechtstreekse steun.

De tuinbouw heeft wel een aandeel van 21 percent van de plattelandsonwikkelingssteun en laat daarmee de varkens- en de melkveebedrijven achter zich.

8. Visserij

8.1. *Capaciteit*

De Belgische zeevisserijvloot bestaat momenteel uit 89 vaartuigen met een globale capaciteit van 51.590 kilowatt. In 2000 waren er in ons land nog 127 vaartuigen actief, in 1950 zelfs 457. De gemiddelde capaciteit is in die periode gestaag toegenomen.

8.2. *Visaanvoer eigen vaartuigen*

De totale visaanvoer in volume is in vergelijking met 1955 met 70 percent gedaald als gevolg van op elkaar inwerkende negatieve factoren: lagere quota, verminderde rentabiliteit, afnemend aantal vaartuigen en stijgende kosten. De aanvoer van schol in Belgische havens bedroeg in 2009 3850 ton, die van tong 3500 ton. Daarna volgen rog, kabeljauw, garnaal en tarbot. Nagenoeg alle visaanvoer gebeurt in de vismijnen, waarvan die van Oostende en Zeebrugge eind 2010 gefusioneerd zijn tot de Vlaamse Visveiling.

8.3. *Aanvoerwaarde eigen vaartuigen*

De totale aanvoerwaarde van de vloot bedroeg in 2009 68,4 miljoen euro, waarvan tong maar liefst 51 percent vertegenwoordigde. Schol, met 9 percent, tarbot en garnaal, met elk 5 percent, volgen op ruime afstand. De prijs voor schol is in 2009 volledig in elkaar gestort door de invoer van andere verwerkte vis, zoals pangasius uit Azië.

8.4. *Werkgelegenheid*

De rechtstreeks met de vissersvloot samenhangende werkgelegenheid wordt geraamd op 2500 personen, van wie er 800 à 900 bij de vloot zelf werken. Het aantal erkende zeevisserijneemt elk jaar af. De grootste groep zeevissers is tussen 36 en 44 jaar oud. Steeds minder jongeren staan te popelen om in de visserij te gaan werken. Hun voorkeur gaat vooral uit naar alternatieve werkgelegenheid zoals bij baggeraars en in de toeristische sector.

Na het rampjaar 2008, is ook in 2009 de rentabiliteit in de zeevisserij onder druk blijven staan. Daarvoor zijn twee redenen aan te geven: lage visprijzen en een te grote afhankelijkheid van de gasolieprijs.

Het gemeenschappelijk visserijbeleid staat aan de vooravond van een grondige hervorming. Tegen 2020 moet de Europese visserij opnieuw performant en duurzaam zijn, zowel op economisch, sociaal als ecologisch vlak. De Europese Unie en de Vlaamse Regering willen de visserijsector structureel verduurzamen door investeringssteun en een nationaal strategisch plan. Die structuuraanpassingen moeten de activiteiten van de vloot herconcentreren op minder brandstofintensieve en meer duurzame vangstmethoden. De meest ingrijpende maatregel was de vlootaanpassingsregeling van mei 2009, die de overcapaciteit verder wilde verminderen.

Er bestaat een moeilijk evenwicht tussen visserij en milieu. De creatie van Natura 2000-gebieden en het stimuleren van duurzame alternatieven moeten kwetsbare mariene ecosystemen beter beschermen.

II. BESPREKING

1. Algemene beschouwingen

Alle interveniërende leden drukken hun waardering uit voor het rapport en beschouwen het LARA als een referentiewerk voor de werkzaamheden van de commissie.

De algemene tendens die blijkt uit de cijfers is niet nieuw, stelt mevrouw *Els Robeyns*: een dalend aantal bedrijven, een toenemende oppervlakte per bedrijf en de specialisatie van de bedrijven. Het is voor mevrouw Robeyns positief dat de landbouwsector, met uitzondering van de varkenssector, zich in 2010 hersteld heeft van de crisis.

De evolutie van schaalvergroting en het verdwijnen van de familiale landbouw is al meerdere keren aan bod gekomen in de commissie, schetst de heer *Stefaan Sintobin*. Die evolutie is waarschijnlijk niet meer te stoppen.

Bedrijven worden groter en ook de markt dringt aan op meer specialisatie en automatisatie, licht de heer *Dirk Van Gijseghem* toe. Dat is natuurlijk veel moeilijker op kleinere bedrijven. De kleinere bedrijven hebben meestal ook oudere bedrijfsleiders en zij denken eerder aan uitbollen dan aan het opstarten van nieuwe projecten.

De heer *Stefaan Sintobin* vraagt hoe het rapport wordt meegenomen in het beleid.

De heer *Dirk Van Gijseghem* verduidelijkt dat het LARA vooral een beleidsondersteunende functie heeft. Het zorgt voor een goede basis over de toestand van de sector bij het uitwerken van het beleid. Het LARA is een referentierapport waar iedereen uit put en naar verwijst.

2. Boeren op een Kruispunt

De heer *Jos De Meyer* is enigszins verontrust door het grote aantal aanmeldingen bij Boeren op een Kruispunt en de blijvend stijgende trend.

Armoede op het platteland is een realiteit, benadrukt ook mevrouw *Els Robeyns*. Het stijgende aantal aanmeldingen bij Boeren op een Kruispunt betekent ook dat de hulpverlening werkt. Het is kenmerkend dat de armoede op het platteland veelal verdoken is, wat mevrouw Robeyns doet vrezen dat de cijfers slechts het topje van de ijsberg zijn. Het beleid moet dus blijvend aandacht hebben voor deze problematiek.

Worden de aanmeldingen in het LARA uitgesplitst per sector, vraagt de heer *Stefaan Sintobin*. Wordt ook de opvolging van de dossiers onderzocht? De belangrijkste taak van Boeren op een Kruispunt is begeleiding. Hoeveel landbouwers stoppen effectief, schakelen over of verbreden?

Bij Boeren op een Kruispunt kloppen kleinere bedrijven met oudere bedrijfsleiders aan en zoeken begeleiding om de problemen aan te pakken, schetst de heer *Dirk Van Gijseghe*m, maar er kloppen ook meer intensieve bedrijven aan die de voorbije jaren sterk geïnvesteerd, misschien zelfs overgeïnvesteerd, hebben.

Boeren op een Kruispunt bestaat nog maar enkele jaren. Dus de stijging van het aantal aanmeldingen heeft voor een deel ook te maken met de grotere bekendheid. Of de cijfers van 2009 wijzen op een echt stijgende tendens of het gevolg zijn van een combinatie van een grotere bekendheid en een crisisjaar is nog niet duidelijk.

In een overleg heeft Boeren op een Kruispunt de op het terrein ervaren problemen aan de administratie voorgelegd. Nu wordt nagegaan hoe daarop ingespeeld kan worden. Het gaat dikwijls over specifieke gevallen waarvoor het beleid geen generieke oplossing kan voorstellen.

3. Tewerkstelling

De stijgende leeftijd van de bedrijfsleiders baart de heer *Jos De Meyer* zorgen. Dit onderwerp blijft een bijzonder aandachtspunt

De tewerkstelling in de landbouwsector neemt af. De snelheid waarmee dat gebeurt, is voor mevrouw *Els Robeyns* verontrustend. Specialisatie en automatisatie zullen wel bepalende factoren zijn, maar het hangt ook samen met de leeftijd en de opleiding.

Het aantal in de landbouw tewerkgestelde personen is gedaald tot 58.000, schetst de heer *Karlos Callens*. Gaat het om voltijdequivalenten? Wordt hierbij een onderscheid gemaakt tussen de systemen – loonwerkers, deeltijdsen enzovoort?

Er worden 58.635 mensen regelmatig tewerkgesteld in de landbouwsector, verduidelijkt de heer *Dirk Van Gijseghe*m. Omgerekend naar voltijdequivalenten betekent dat 44.950. In de cijfers werd geen onderscheid gemaakt tussen de systemen.

De heer *Stefaan Sintobin* vraagt wat meer duiding bij de tewerkstelling van allochtonen in de land- en tuinbouwsector.

In het rapport is een overzicht opgenomen van de tewerkstelling van allochtonen, vult de heer *Dirk Van Gijseghe*m aan. In totaal werden in Vlaanderen bijna 19.000 arbeidskaarten verleend in de tuinbouwsector, voornamelijk aan Polen. Zeker de seizoensarbeid blijft een belangrijk gegeven in de fruitteeltsector.

4. Computergebruik

Mevrouw *Karin Brouwers* stelt vast dat iets meer dan 50 percent van de landbouwers een computer gebruikt voor het bedrijf. In tijden dat ook de landbouw zich volop moderniseert, is dat vrij weinig. Is er een stijging in het computergebruik merkbaar?

Een moderne landbouwer kan niet anders dan de computer inschakelen in zijn bedrijf. Maar voor oudere landbouwers is dat niet evident. Er blijven dus inspanningen nodig om landbouwers meer aan te zetten tot computergebruik, concludeert mevrouw Brouwers.

Het computergebruik neemt inderdaad toe, bevestigt de heer *Dirk Van Gijseghe*m, en die trend zal zich doorzetten.

5. Oppervlakte cultuurgrond

Er wordt nog altijd 620.000 hectare door de landbouw bewerkt, verwijst de heer *Karlos Callens* naar de toelichting. Er wordt evenwel al jaren gesproken over een landbouwgebied

van 750.000 hectare. Wat gebeurt er vandaag met het verschil van 130.000 hectare? Werd ook een overzicht gemaakt van de mogelijke inname van landbouwgebied door milieuverenigingen?

De heer *Stefaan Sintobin* was verrast door de toelichting dat de oppervlakte cultuurgrond de voorbije jaren niet echt is gedaald. Is de indruk dat de ruimte voor de landbouw onder druk staat dan niet correct?

De heer *Dirk Van Gijseghem* verklaart het verschil tussen de 620.000 hectare gebruikte cultuurgrond en de 750.000 hectare uit het structuurplan. Het is eigenlijk een statistische discussie. De 750.000 hectare gaat over de bruto-oppervlakte, met naast de cultuurgrond ook de stallen, wegenis, waterlopen en restgronden in landbouwgebruik. De hier voorgestelde 620.000 hectare slaat op de bewerkte oppervlakte cultuurgrond. Naast de cultuurgrond heeft iedere landbouwer nog minstens 10 tot 15 percent oppervlakte extra nodig voor stallingen en dergelijke.

Uit de cijfers blijkt dat de oppervlakte gebruikte cultuurgrond tamelijk constant blijft. De besprekingen die nu gevoerd worden gaan over de vraag of in het kader van het RSV de 750.000 hectare brutolandbouwoppervlakte vastgelegd kan worden.

6. Agrobusinesscomplex

De omzet en de toegevoegde waarde van het ABC stijgen, maar van de landbouw zelf dalen die, stelt de heer *Karlos Callens*. Wat zijn hiervan de oorzaken? Is de hogere toegevoegde waarde het gevolg van een betere marketing?

Het is inderdaad de voedingssector die de meeste toegevoegde waarde en de grootste omzet creëert, beaamt de heer *Dirk Van Gijseghem*. De landbouwsector blijft constant. De voedingsbedrijven die met nieuwe producten op de markt komen, creëren de meeste extra toegevoegde waarde.

Zou meer aandacht voor het zelf commercialiseren van de landbouwproducten een mogelijke oplossing zijn voor de lagere winstcijfers, vraagt de heer *Karlos Callens*.

Dit kan voor een aantal bedrijven een oplossing bieden, stelt de heer *Dirk Van Gijseghem*. Maar de markt is natuurlijk te beperkt om alle bedrijven bijvoorbeeld aan thuisverkoop te laten doen. Het is aan de bedrijfsleider om de strategie te bepalen en eventueel te kiezen tussen een zo kostenefficiënt mogelijke bulkproductie voor de agrovoedingssector of voor het realiseren van de grootste toegevoegde waarde op het eigen bedrijf en het leveren van extra inspanningen voor streek- en hoeveproducten.

7. Broeikasgasemissies

De heer *Karlos Callens* wil wat meer informatie over het aandeel van de landbouw in de totale broeikasgasemissies.

Landbouw heeft een bijdrage van 11 percent van de totale broeikasgasemissies in Vlaanderen, vult de heer *Dirk Van Gijseghem* aan. Ten opzichte van 1990 is de uitstoot van de landbouw met 18 percent gedaald. Voor andere sectoren is de uitstoot in die periode nog gestegen. Voornamelijk voor lachgas en methaan, die een hoger broeikaspotentieel hebben, levert de landbouw nog wel een belangrijk aandeel. Methaan komt vooral voort uit het verteringsproces bij koeien, wat betekent dat landbouw verantwoordelijk is voor 76 percent van de methaanuitstoot. Lachgas komt voornamelijk uit de bodem door bemestingspraktijken en de landbouw is verantwoordelijk voor 56 percent van de uitstoot.

8. Rechtstreekse steun

De rechtstreekse steun wordt ongelijk verdeeld en de kleine bedrijven zijn ondervertegenwoordigd. Wat zijn daar de oorzaken van, vraagt de heer *Karlos Callens*.

De steun die wordt verleend in het kader van pijler 1 is oppervlaktegebonden, licht de heer *Dirk Van Gijseghem* toe. Het is niet de bedoeling van het Europees landbouwbeleid om de steun evenredig te verdelen in functie van de grootte van de bedrijven en voor iedere landbouwer evenveel te geven. Grotere bedrijven activeren meer toeslagrechten en krijgen dus ook meer steun. Beleidsmatig is daar niet veel aan te doen, tenzij het een onderdeel zou vormen van de hervorming van het GLB.

De heer *Karlos Callens* blijft dit een onevenwicht vinden, waardoor de kleine bedrijven ondervertegenwoordigd zijn.

De omzet is geen bepalende factor voor de steun, het gaat om de oppervlakte grond, voegt de heer *Dirk Van Gijseghem* nog toe.

Jos DE MEYER,
voorzitter

Karlos CALLENS,
verslaggever

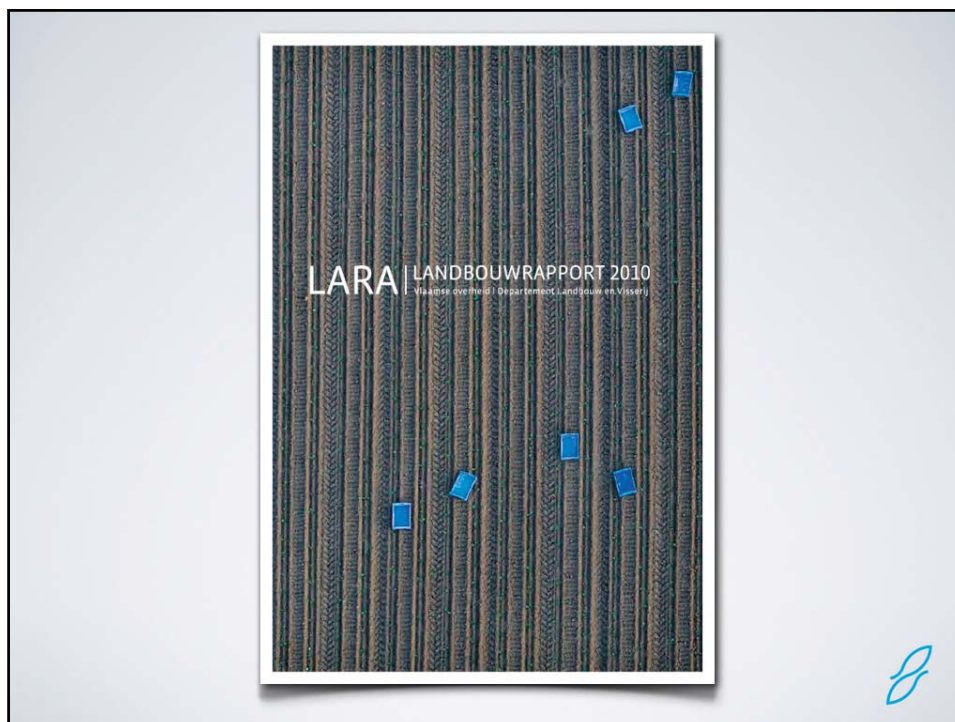
Gebruikte afkortingen

ABC	agrobusinesscomplex
EU	Europese Unie
FAO	Food and Agriculture Organization
ggo	genetisch gemodificeerd organisme
GLB	gemeenschappelijk landbouwbeleid
LARA	Landbouwrapport
MAP	Mestactieplan
MIRA	Milieurapport Vlaanderen
NARA	Natuurrapport Vlaanderen
PJ	petajoule
RSV	Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen
RSZ	Rijksdienst voor Sociale Zekerheid
SALV	Strategische Adviesraad voor Landbouw en Visserij
wkk	warmte-krachtkoppeling

BIJLAGE:

PowerPointpresentatie van het Departement Landbouw en Visserij

INHOUD

LARA 2010

- Structurele en economische kenmerken
- Agrobusinesscomplex
- Landbouw en zijn natuurlijke omgeving
- Sociale aspecten
- Internationale ontwikkelingen
- Vlaams landbouwbeleid
- Visserij

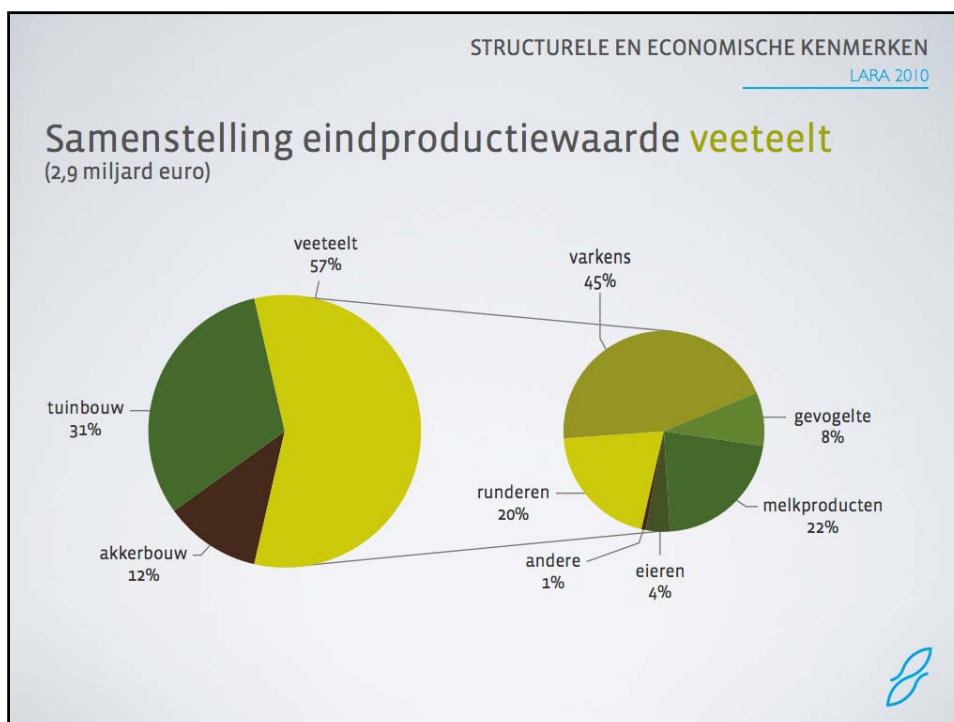
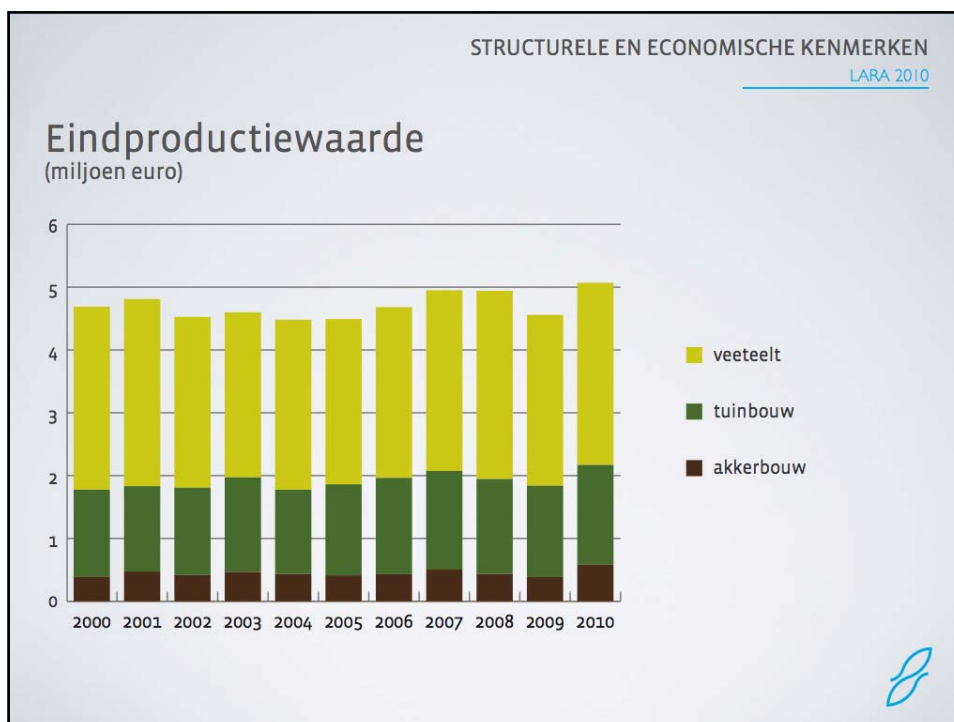

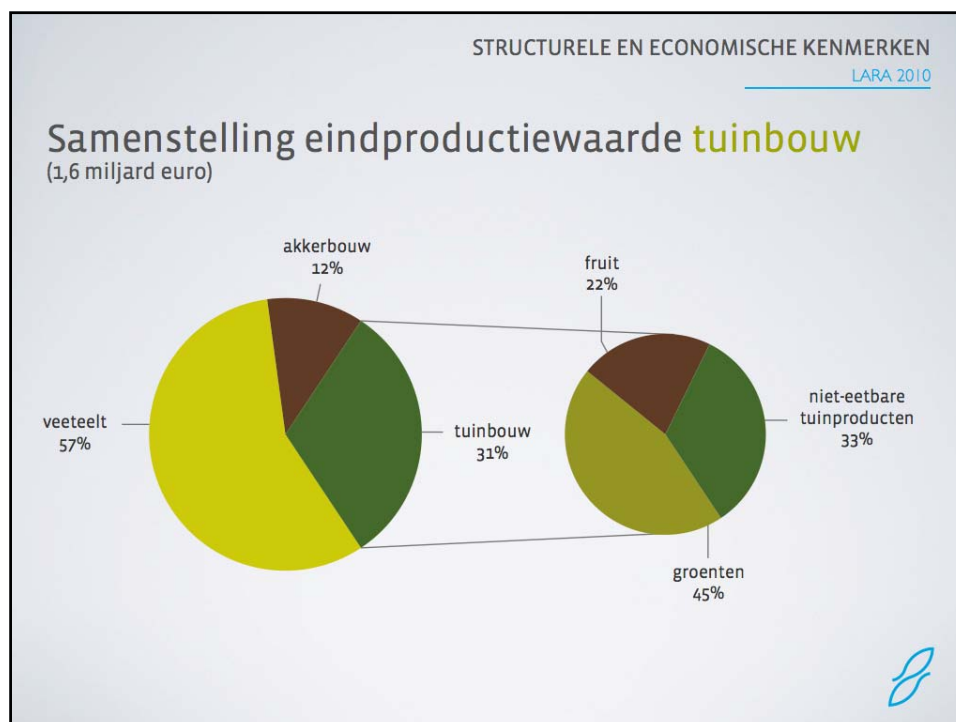
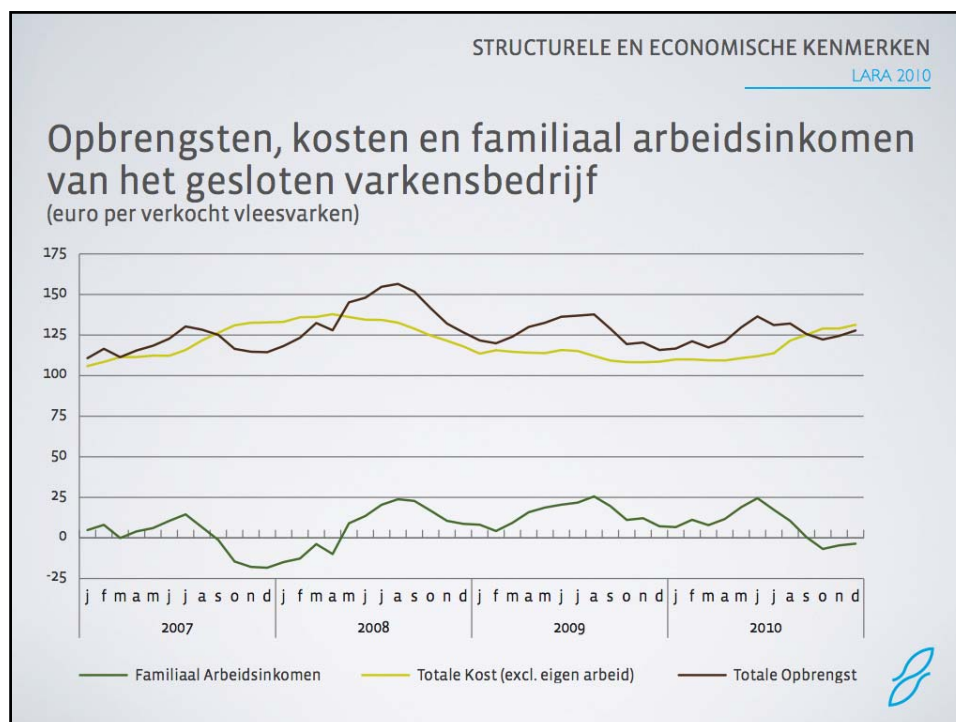
INHOUD

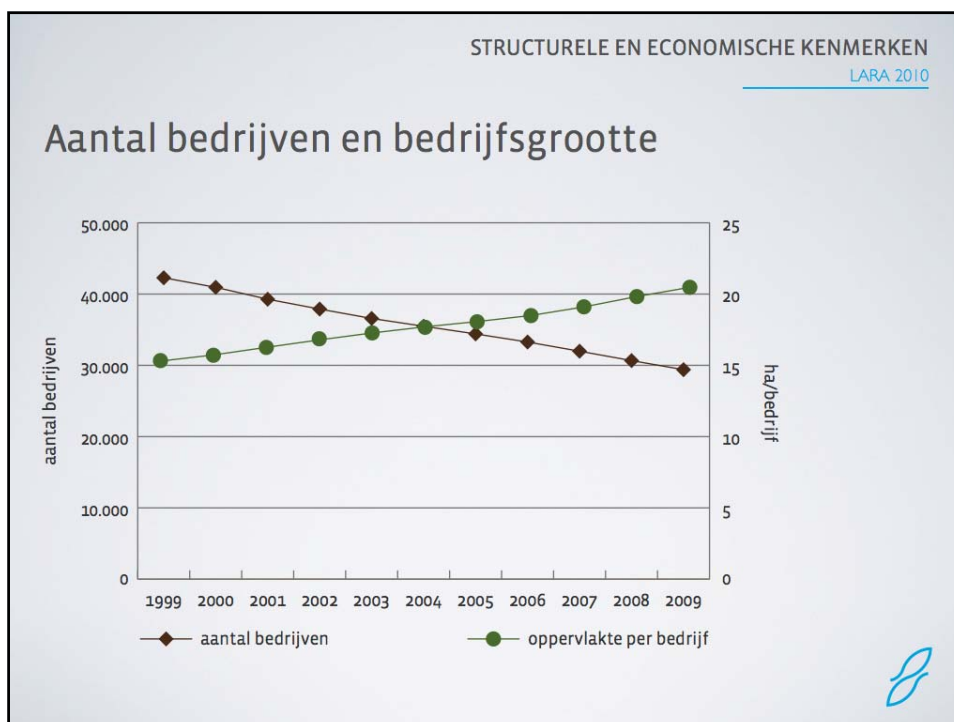
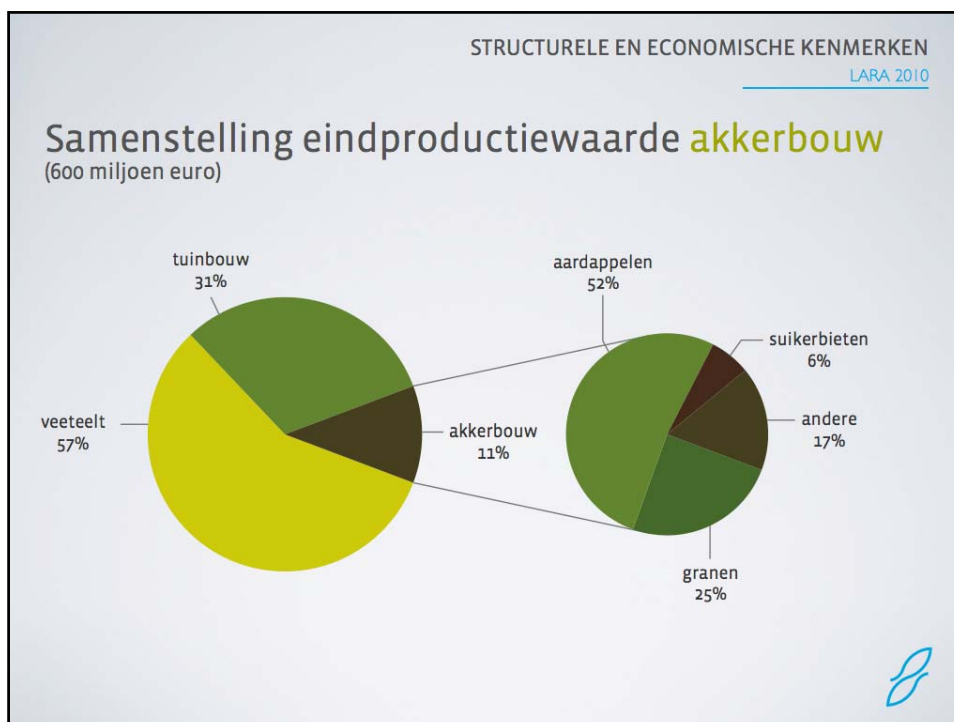
LARA 2010

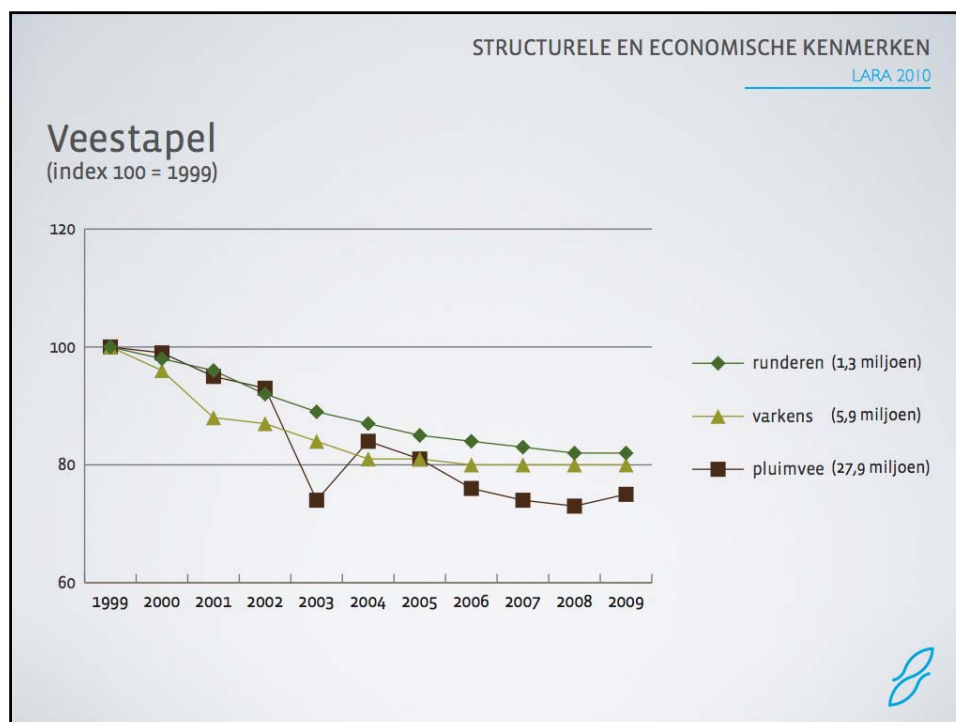
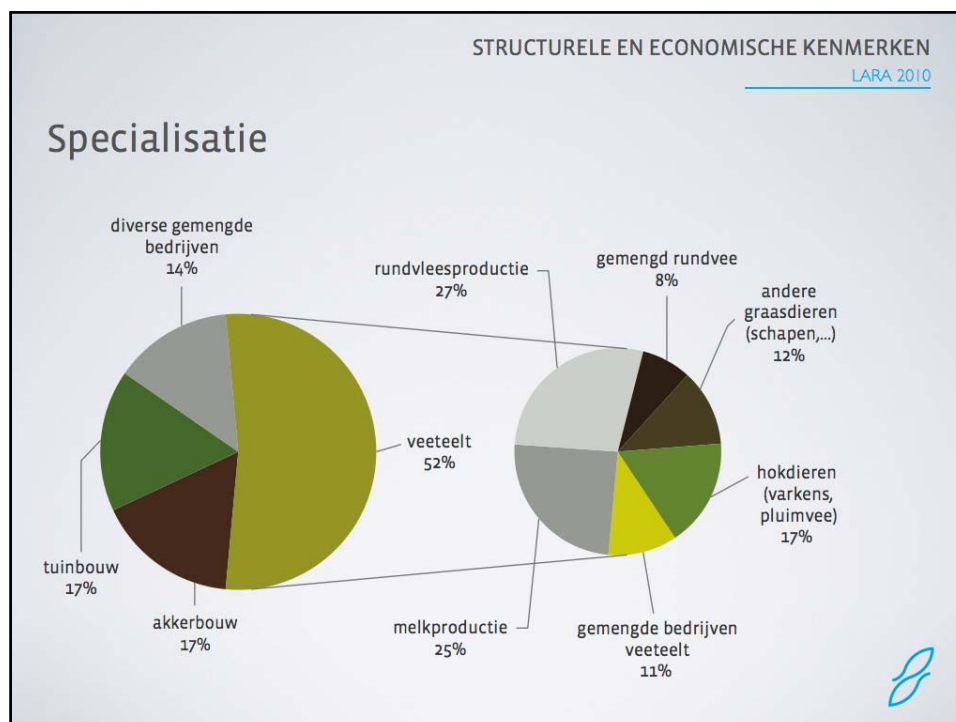
- Structurele en economische kenmerken
- Agrobusinesscomplex
- Landbouw en zijn natuurlijke omgeving
- Sociale aspecten
- Internationale ontwikkelingen
- Vlaams landbouwbeleid
- Visserij

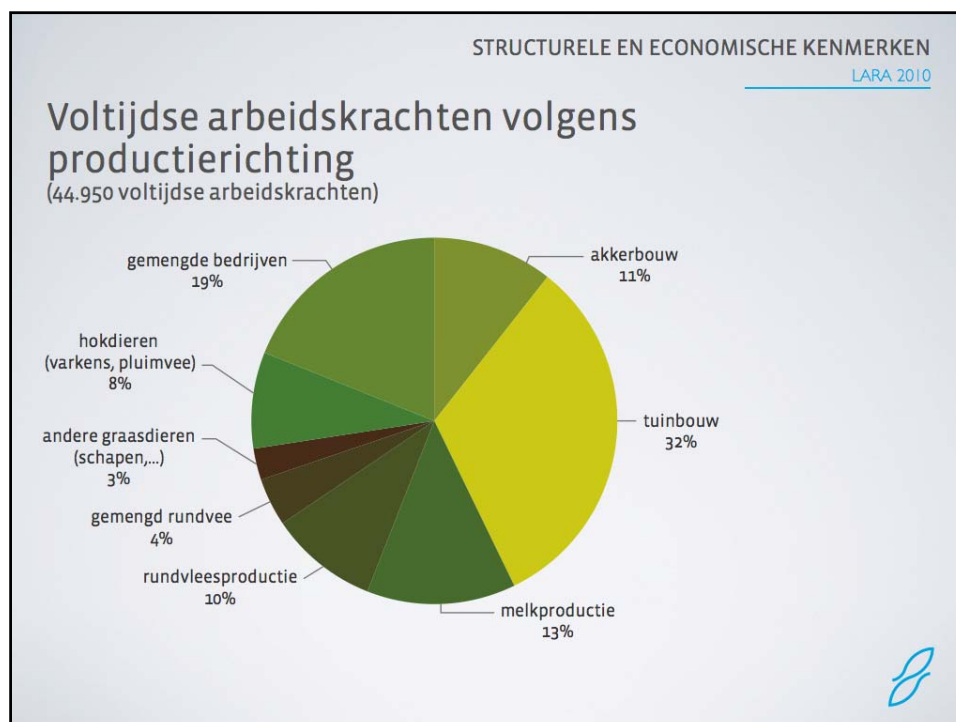
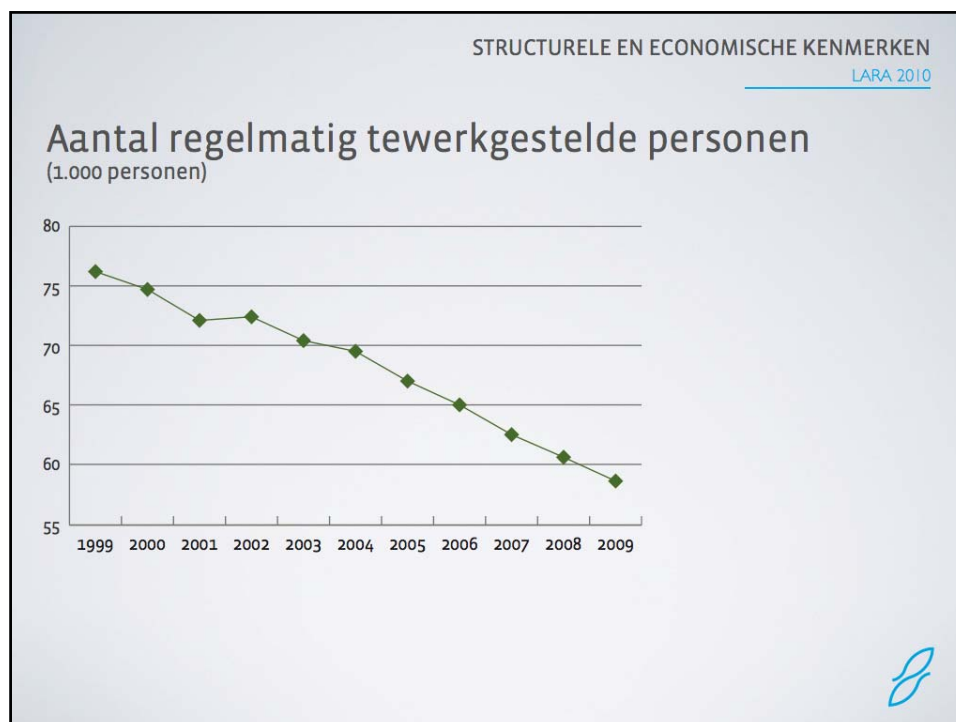

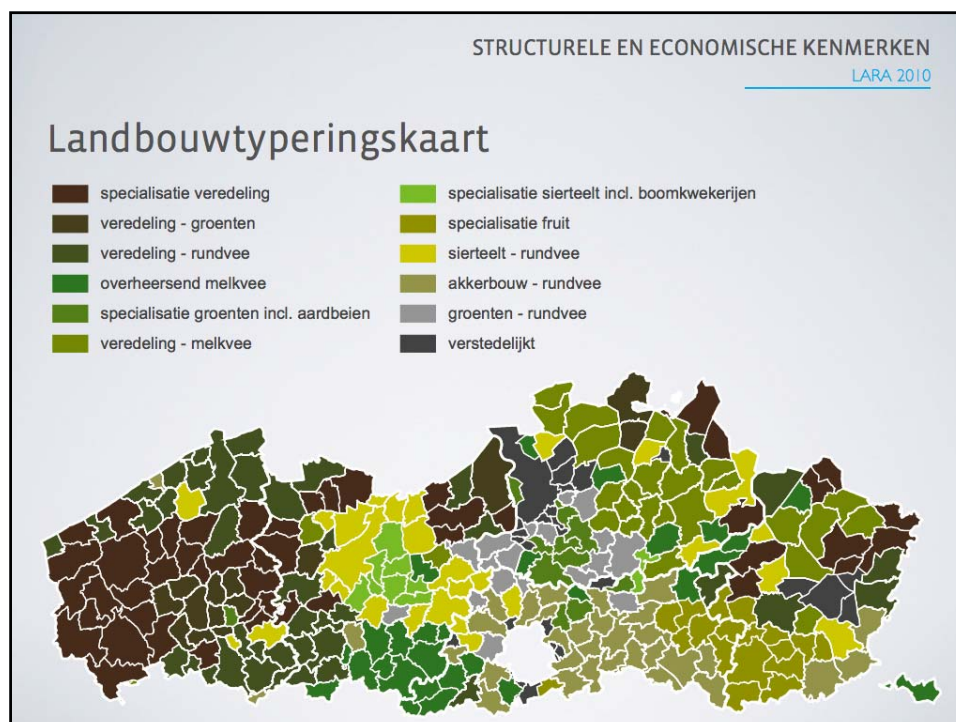
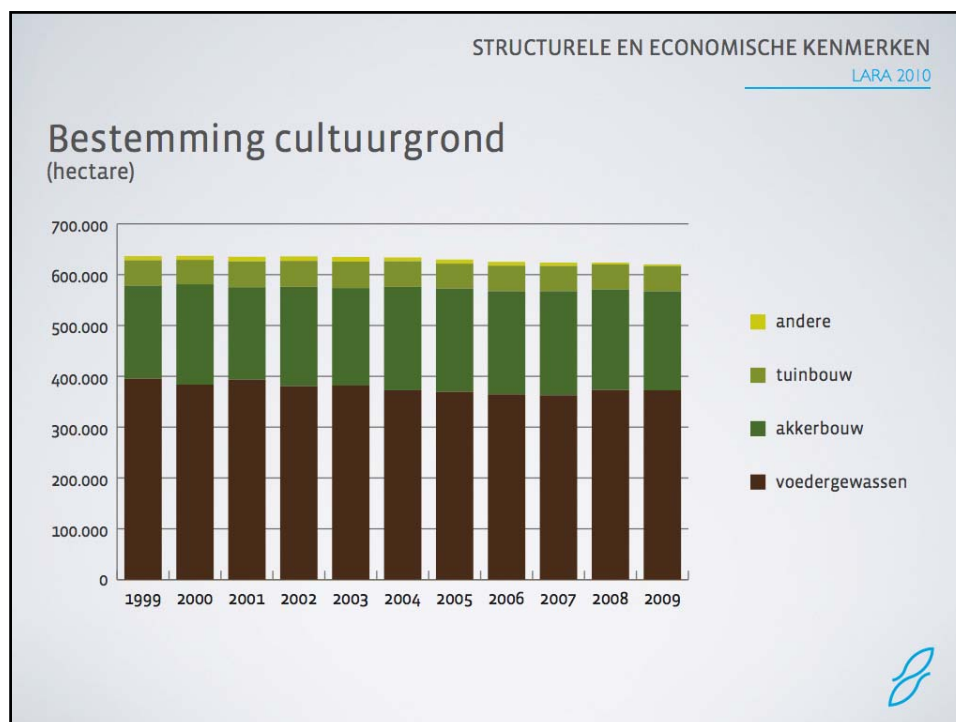

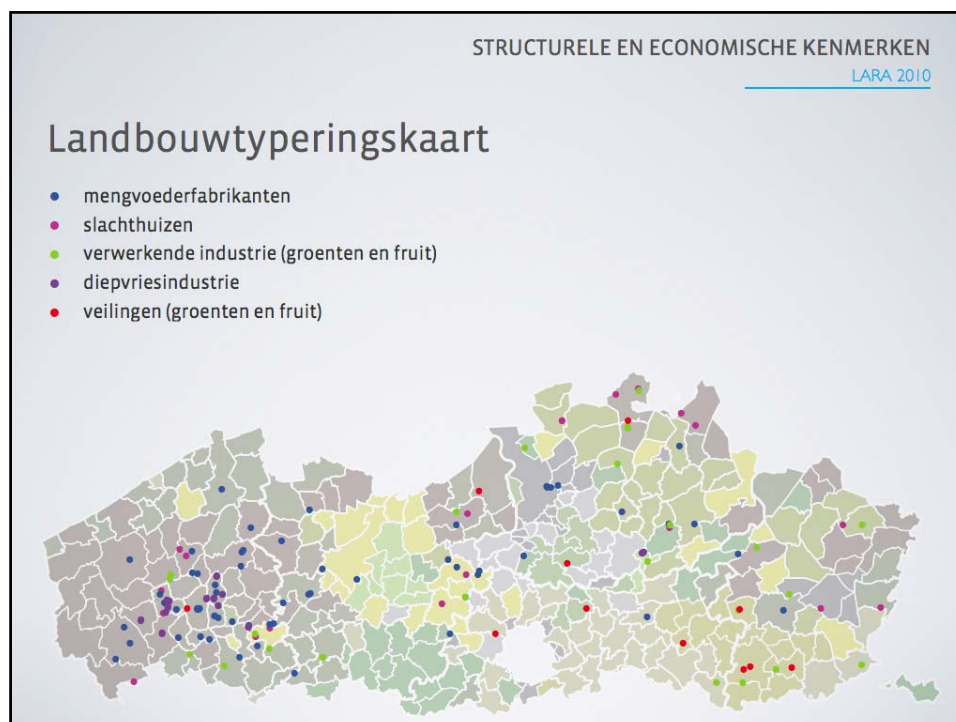

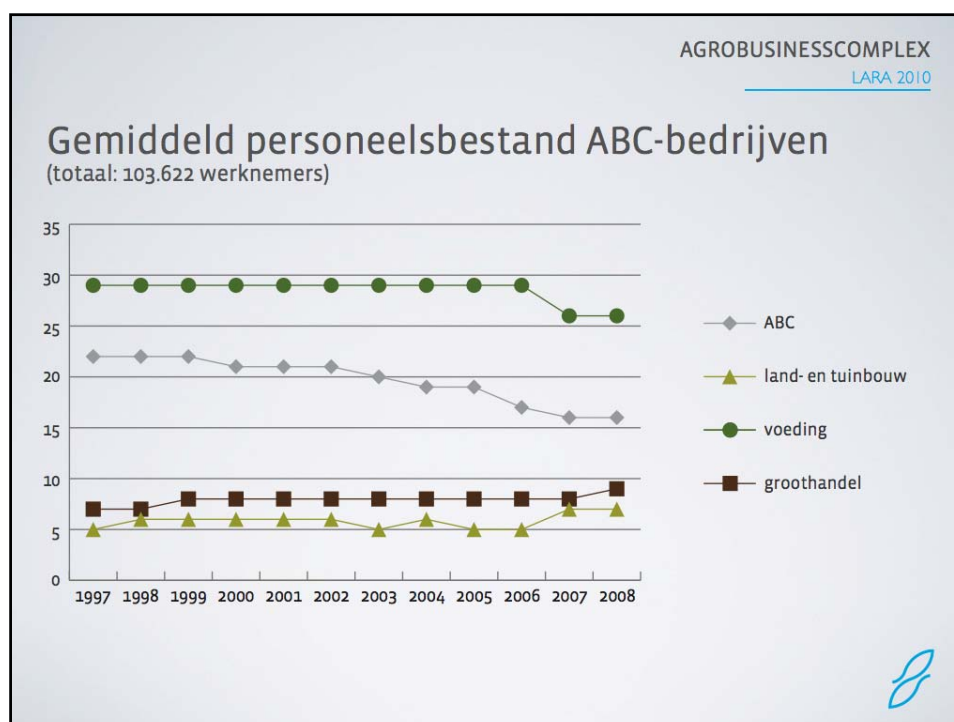
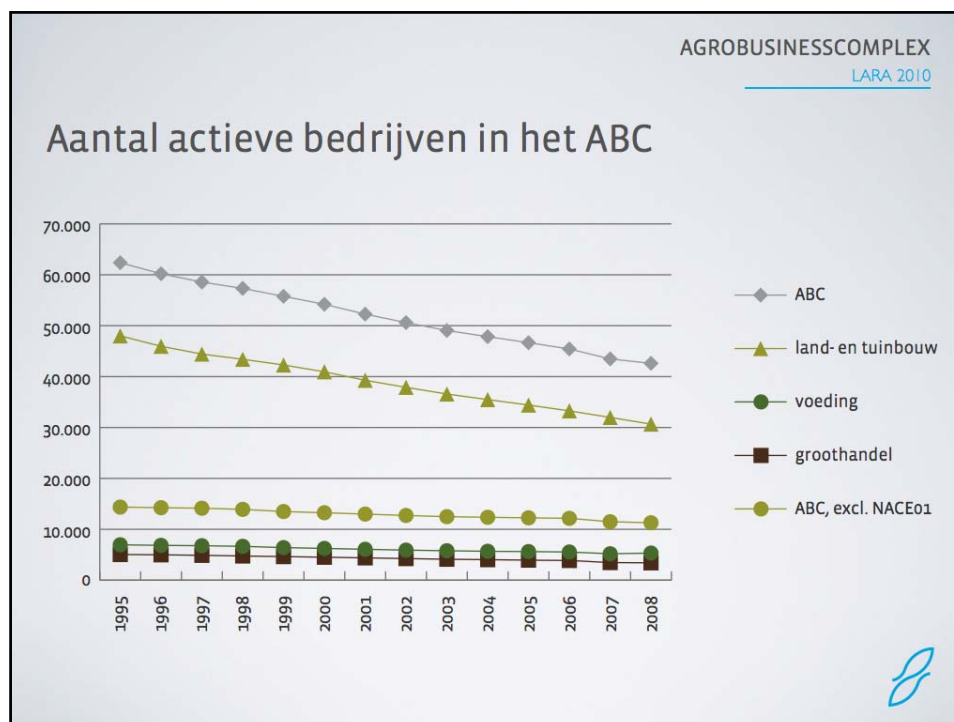

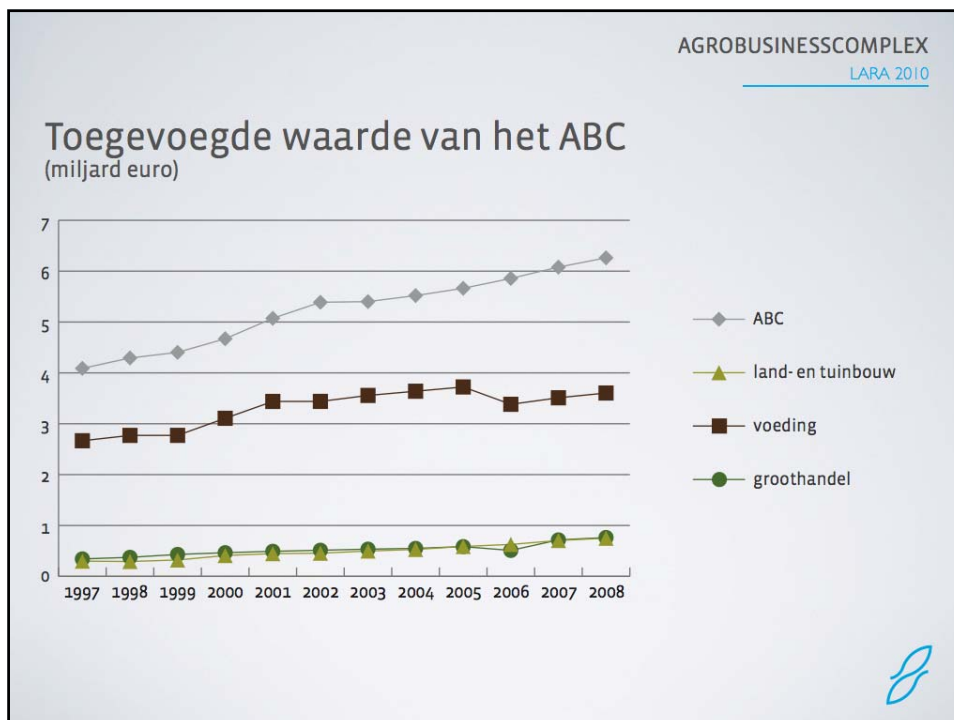
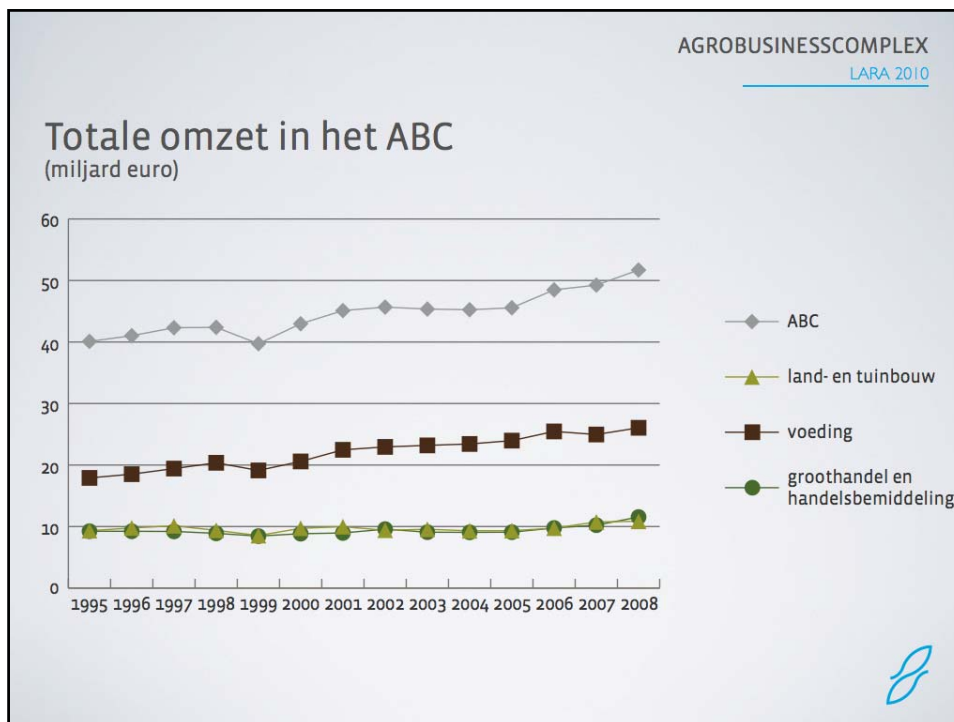

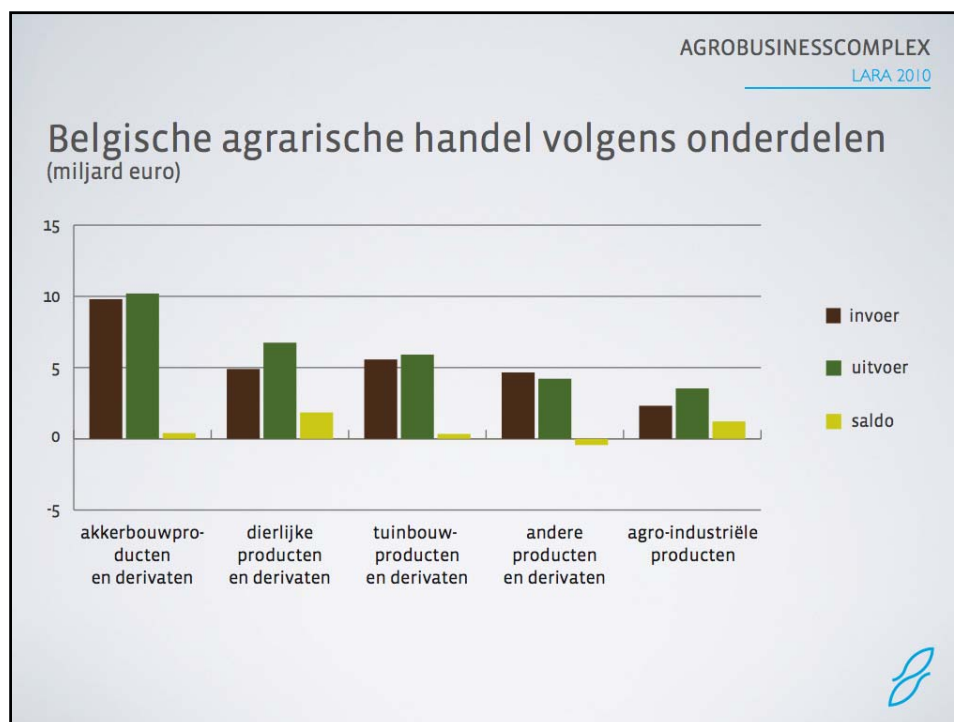
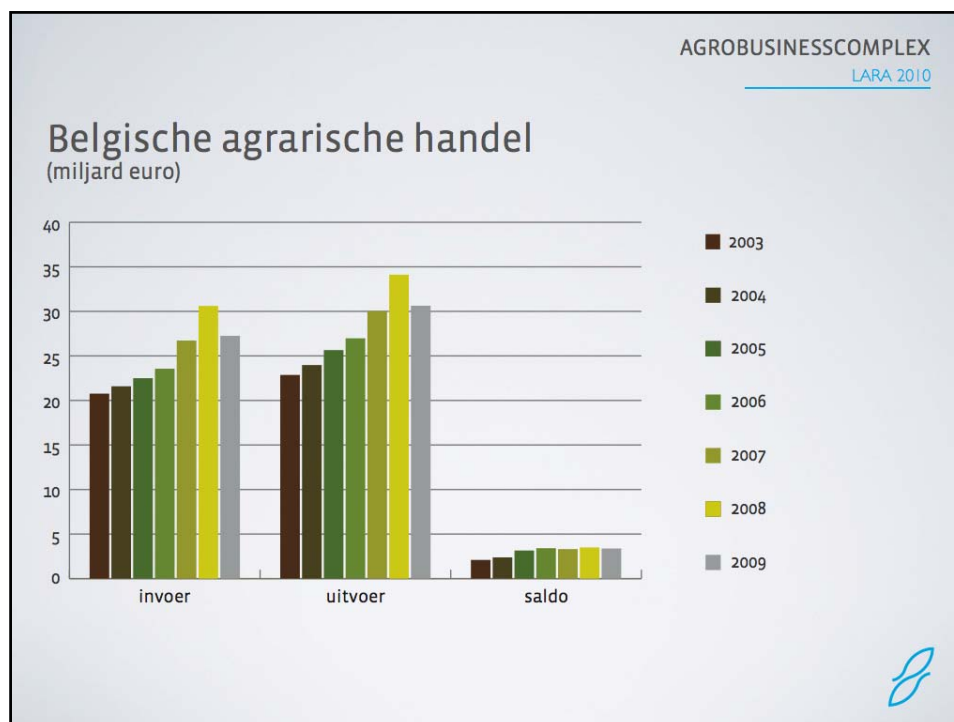
INHOUD

LARA 2010

- Structurele en economische kenmerken
- Agrobusinesscomplex
- Landbouw en zijn natuurlijke omgeving
- Sociale aspecten
- Internationale ontwikkelingen
- Vlaams landbouwbeleid
- Visserij

INHOUD

LARA 2010

- Structurele en economische kenmerken
- Agrobusinesscomplex
- Landbouw en zijn natuurlijke omgeving
- Sociale aspecten
- Internationale ontwikkelingen
- Vlaams landbouwbeleid
- Visserij

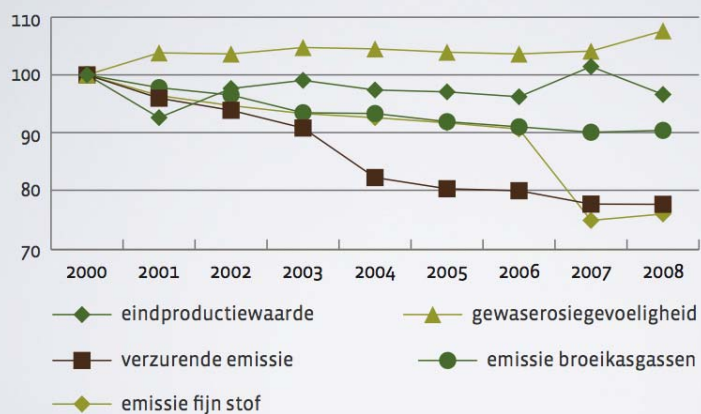

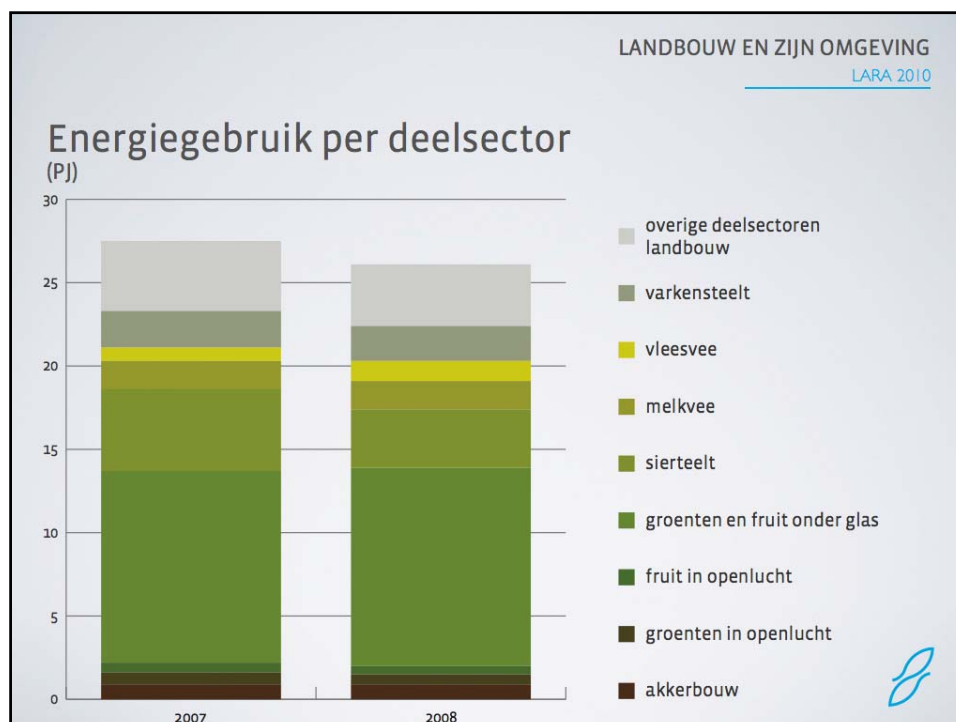
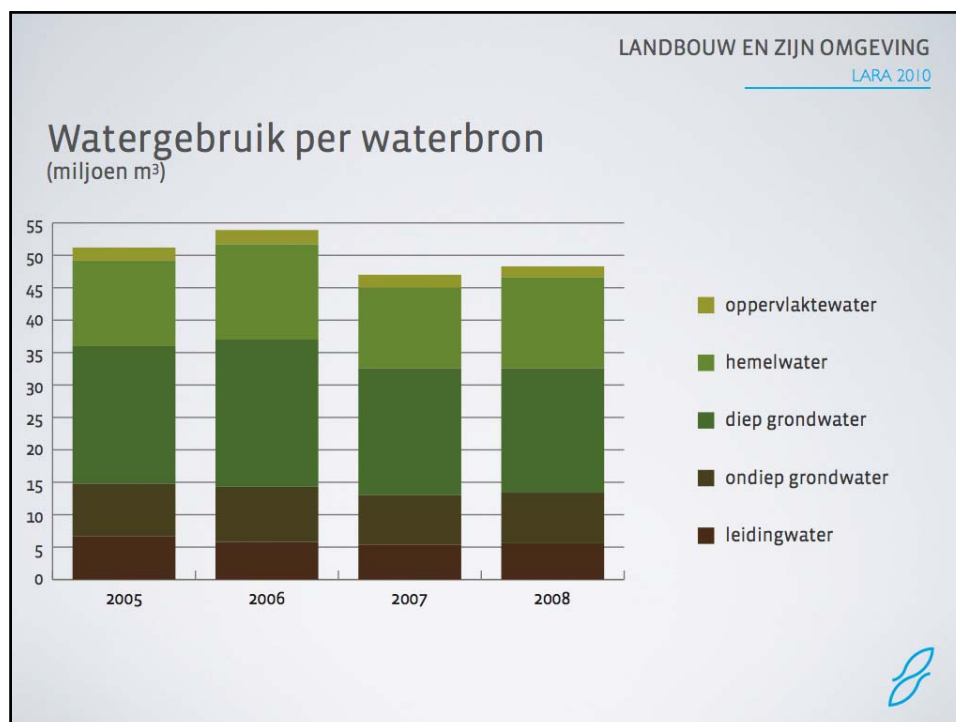
LANDBOUW EN ZIJN OMGEVING

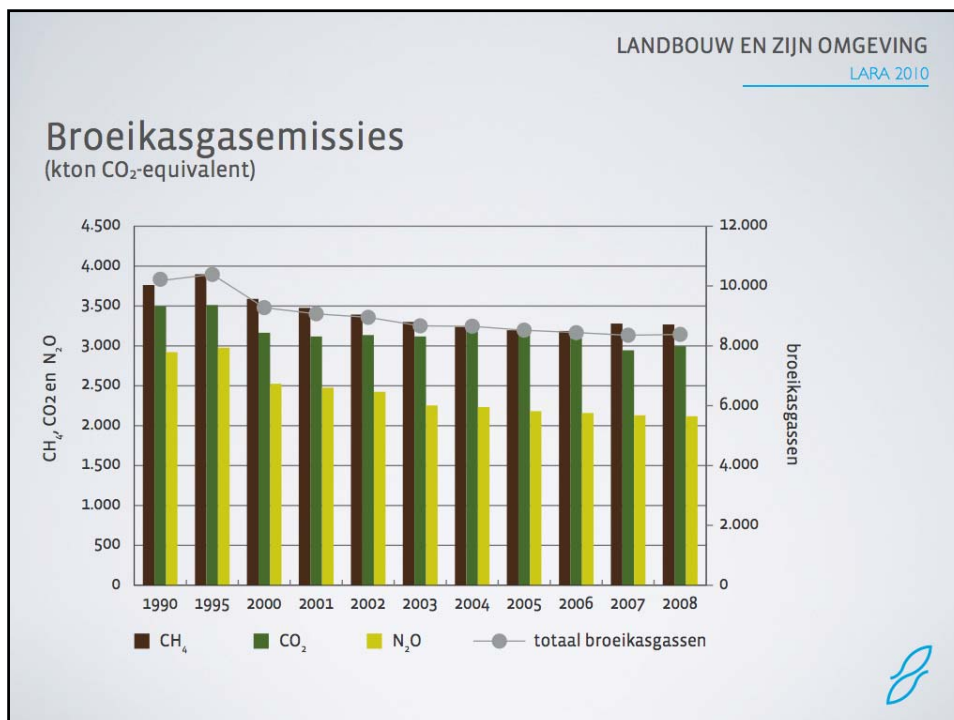
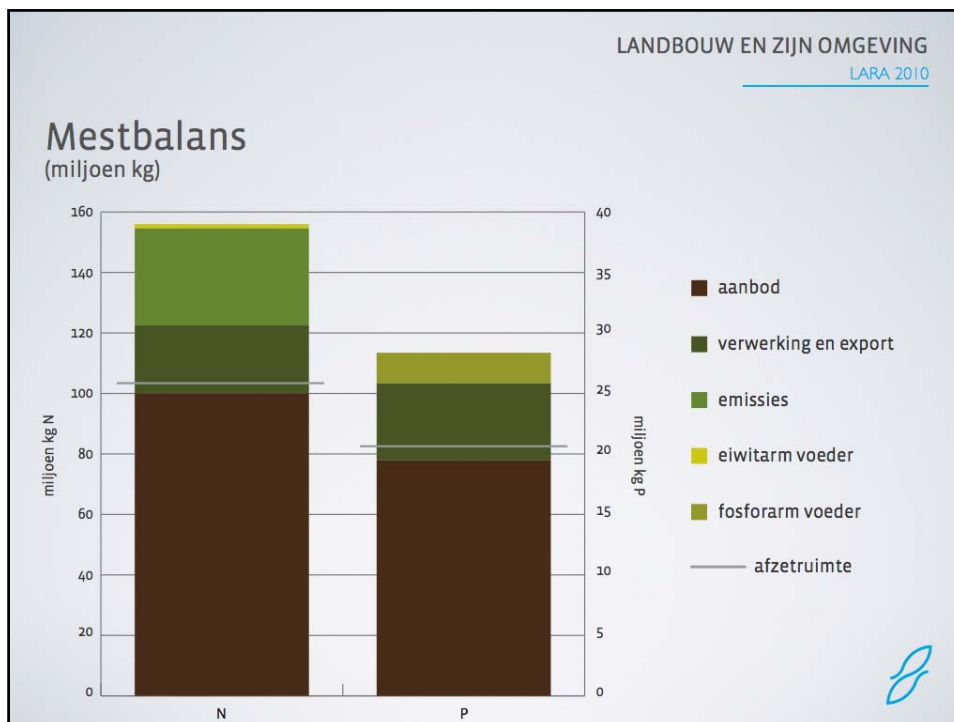
LARA 2010

Eco-efficiëntie van de landbouw

(index 100 = 2000)

INHOUD

LARA 2010

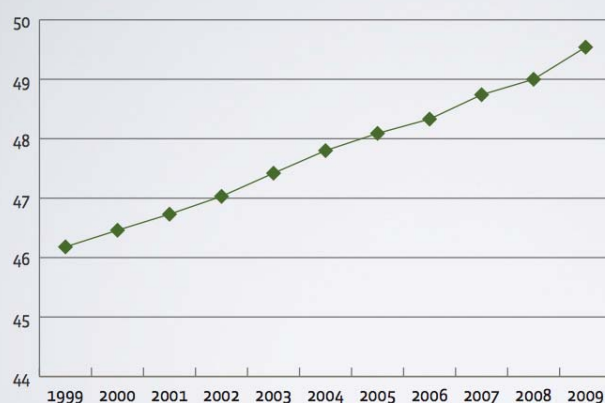
- Structurele en economische kenmerken
- Agrobusinesscomplex
- Landbouw en zijn natuurlijke omgeving
- Sociale aspecten
- Internationale ontwikkelingen
- Vlaams landbouwbeleid
- Visserij

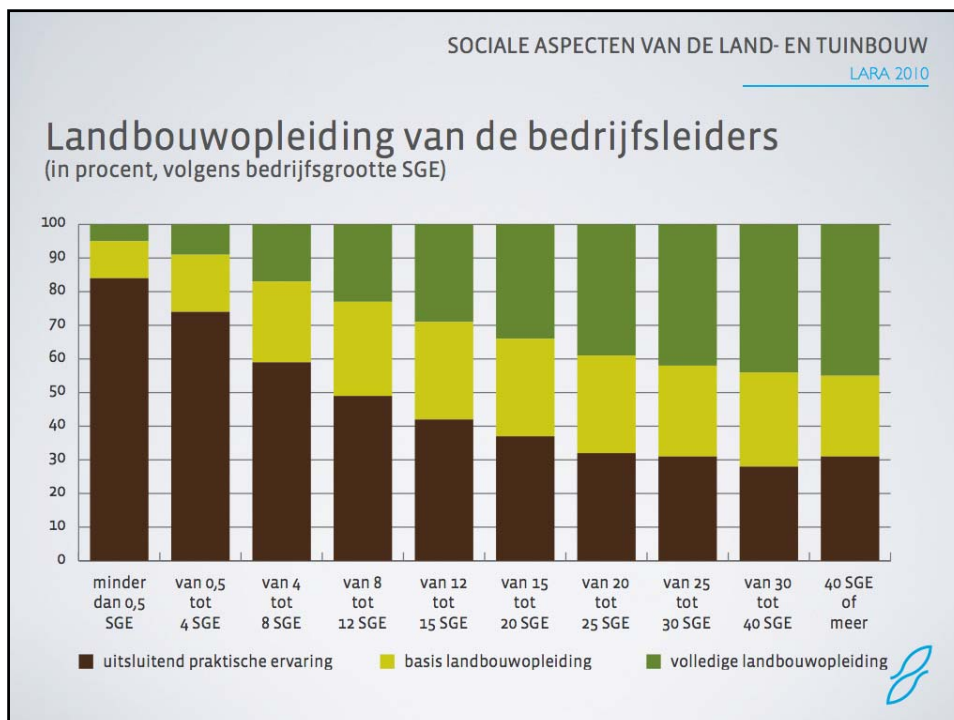
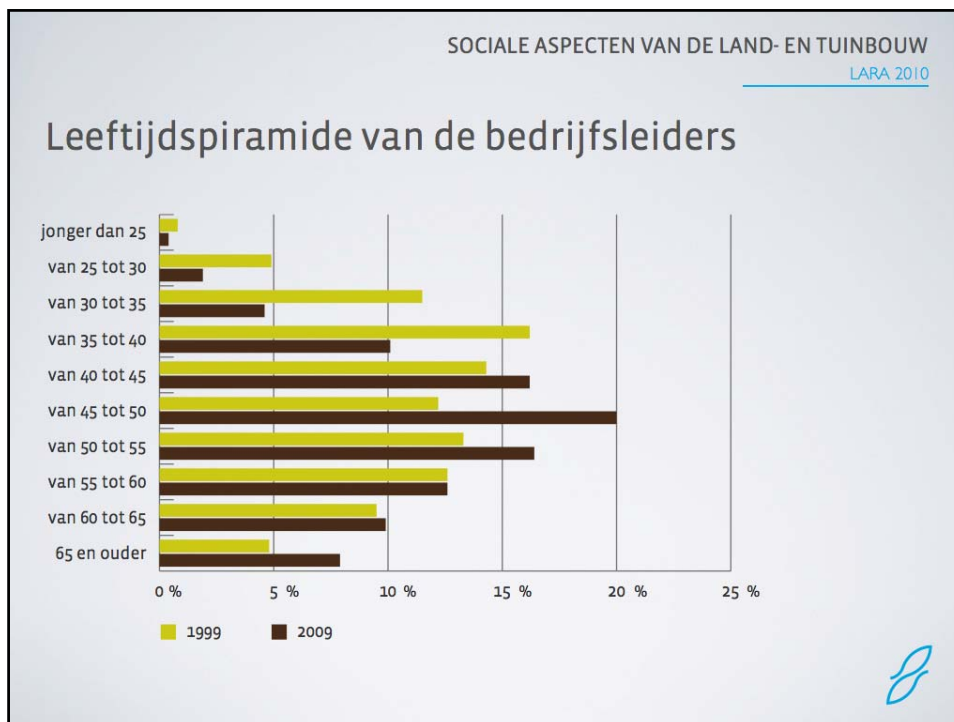

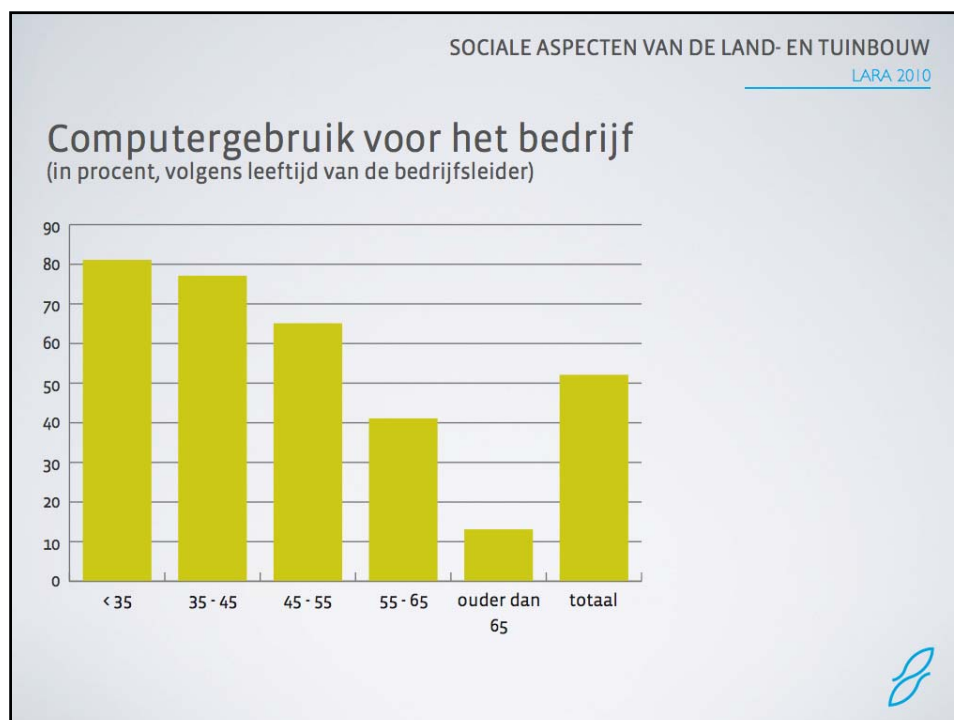
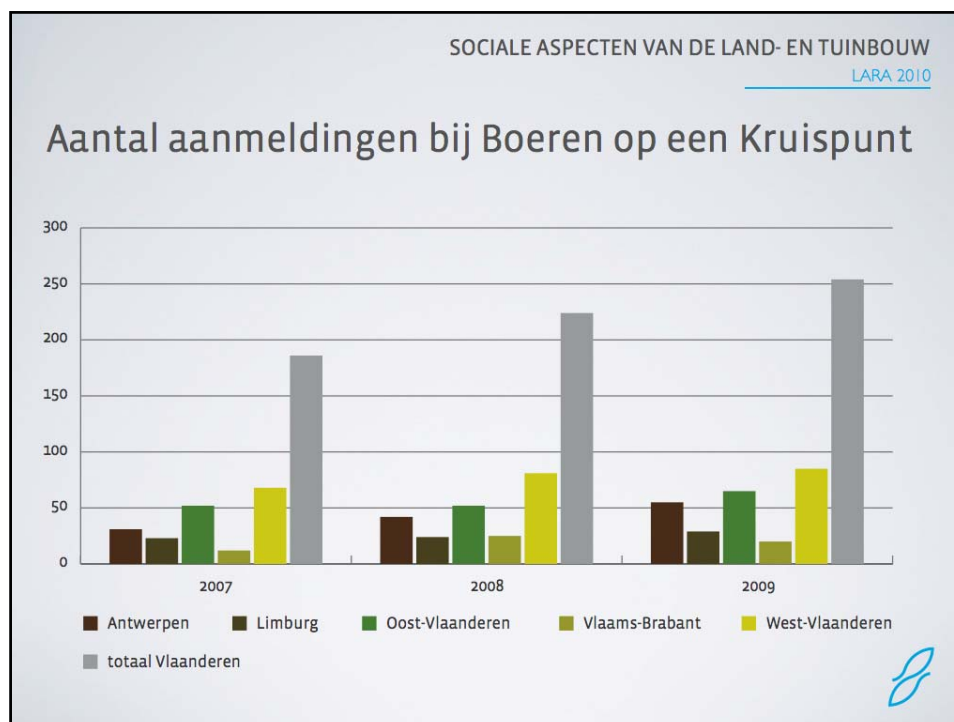
SOCIALE ASPECTEN VAN DE LAND- EN TUINBOUW

LARA 2010

Gemiddelde leeftijd van de bedrijfsleiders (jaar)

SOCIALE ASPECTEN VAN DE LAND- EN TUINBOUW

LARA 2010

Aantal zorgboerderijen en overeenkomsten

provincie	aantal zorgboerderijen	aantal lopende overeenkomsten
Antwerpen	87	170
Limburg	68	144
Oost-Vlaanderen	83	130
Vlaams-Brabant	64	138
West-Vlaanderen	141	301
totaal Vlaanderen	443	883

INHOUD

LARA 2010

- Structurele en economische kenmerken
- Agrobusinesscomplex
- Landbouw en zijn natuurlijke omgeving
- Sociale aspecten
- Internationale ontwikkelingen
- Vlaams landbouwbeleid
- Visserij

INHOUD

LARA 2010

- Structurele en economische kenmerken
- Agrobusinesscomplex
- Landbouw en zijn natuurlijke omgeving
- Sociale aspecten
- Internationale ontwikkelingen
- Vlaams landbouwbeleid
- Visserij

VLAAMS LANDBOUWBELEID

LARA 2010

Uitbetaalde rechtstreekse steun

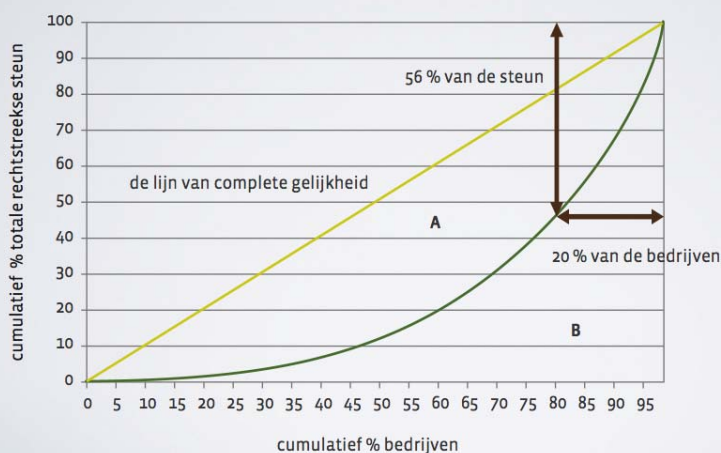
	aantal bedrijven	steun (euro)	steun per bedrijf (euro)	aandeel steun (%)
toeslagrechten	23.365	233.227.229	9.982	86,7
zoogkoeienpremie	6.052	29.116.830	4.811	10,8
slachtpremie kalveren	264	5.729.038	21.701	2,1
overige gekoppelde premies	331	828.870	25	0,0
totaal	23.487	268.901.967	11.449	100,0

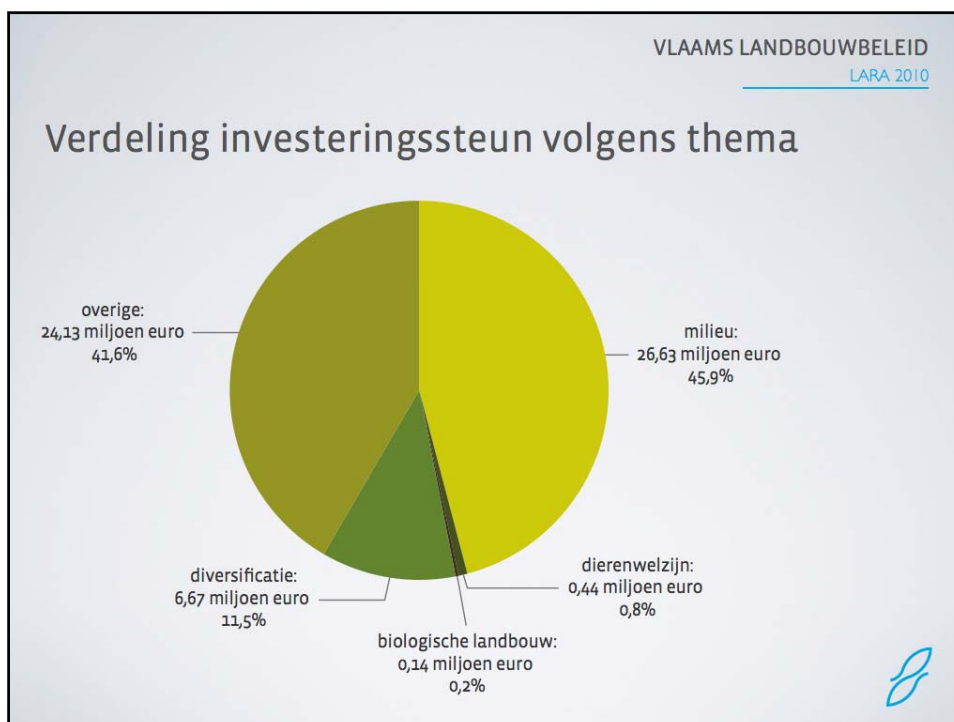
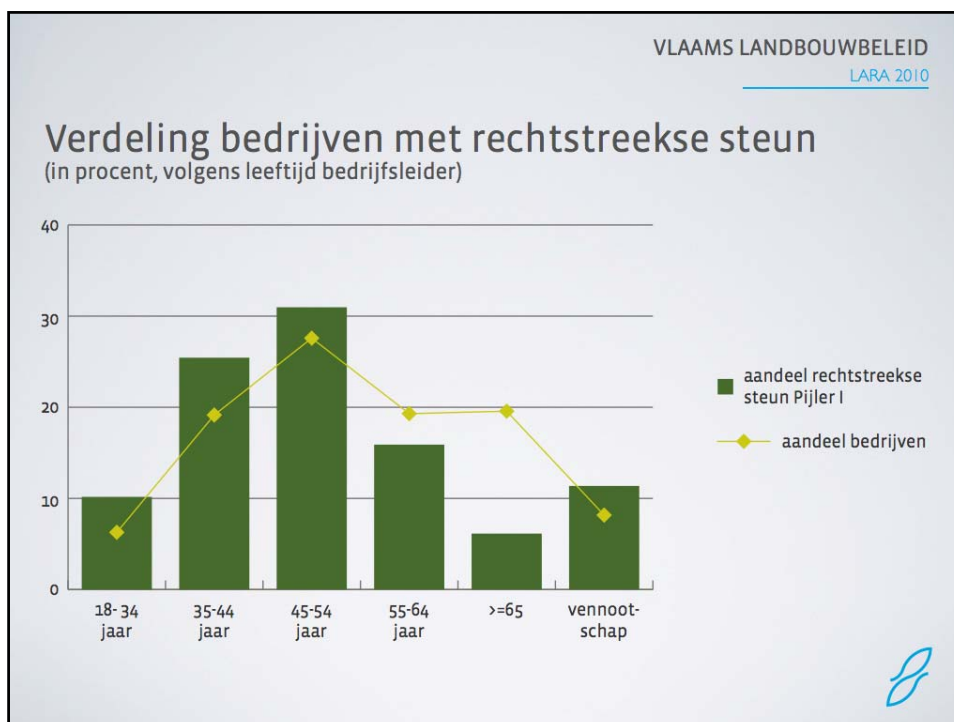

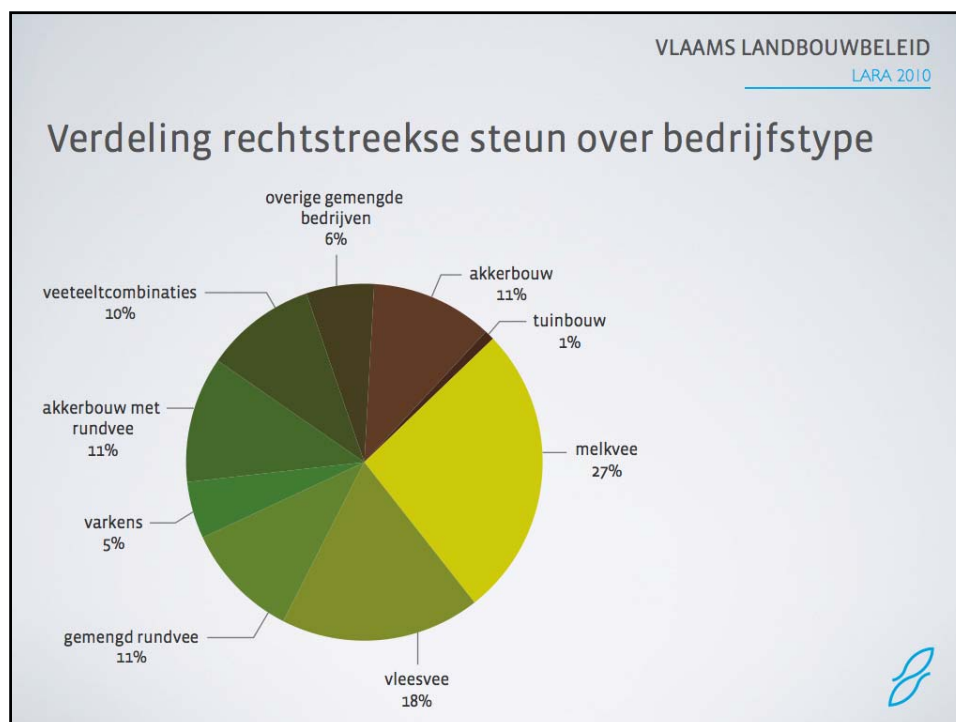
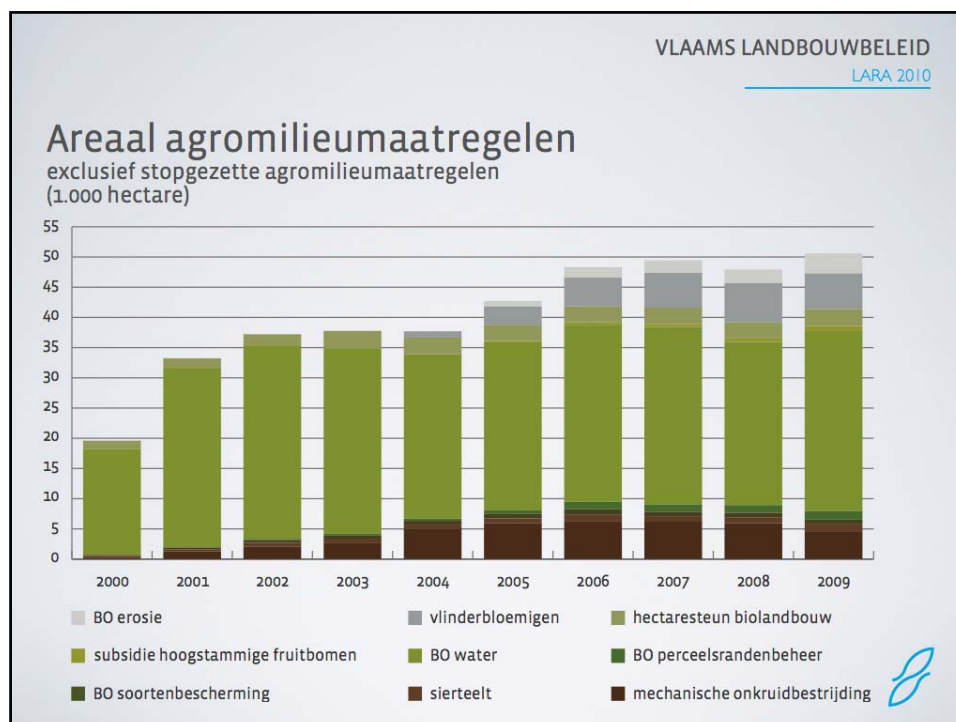
VLAAMS LANDBOUWBELEID

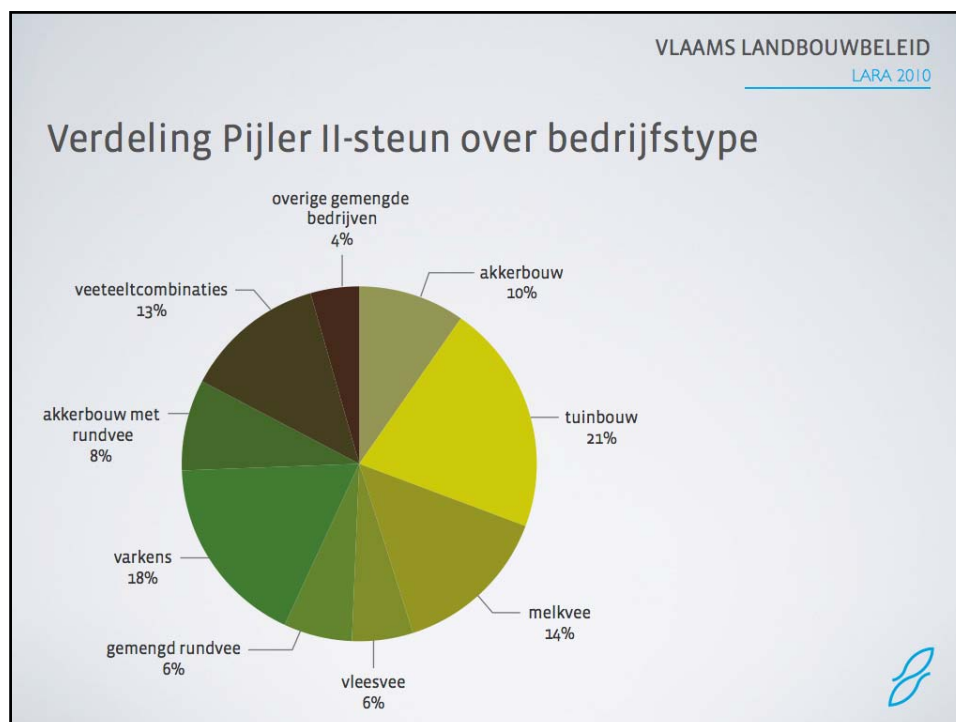
LARA 2010

Mate van ongelijke verdeling van de rechtstreekse steun

INHOUD

LARA 2010

- Structurele en economische kenmerken
- Agrobusinesscomplex
- Landbouw en zijn natuurlijke omgeving
- Sociale aspecten
- Internationale ontwikkelingen
- Vlaams landbouwbeleid
- Visserij

VISSERIJ
LARA 2010

Capaciteit van de zeevissersvloot (in kilowatt en brutotonnage)

	aantal vaartuigen actief op 31 december	totale capaciteit		gemiddelde per vaartuig	
		kW	BT	kW	BT
1950	457	44.426	26.341	97	58
2000	127	63.355	23.054	499	182
2005	120	65.422	22.584	545	188
2006	107	60.190	20.035	563	187
2007	102	60.620	19.292	594	189
2008	100	60.620	19.007	606	190
2009	89	51.590	16.048	580	180

VISSERIJ
LARA 2010

Aanvoer vis door eigen vissersvaartuigen (1.000 ton)

